

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi:
Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi

İnsan Kadın Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması
Geniş Özet

Doç. Dr. Emel Coşkun

CEİD YAYINLARI

İnsan Kadın Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Haritalama ve İzleme Çalışması
Geniş Özet

Bu metin Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi kapsamında hazırlanan İnsan Kadın Ticareti ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması’nın geniş özetidir. Bu özetin İngilizce çevirisine, ana metne ve kaynakçasına www.ceidizleme.org adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

CEİD ADRES

Cinnah Caddesi, No:75/7 Çankaya, 06690
Ankara, Türkiye
Tel: 0 312 440 04 84-85
www.ceid.org.tr
www.ceidizleme.org

Kapak/İç Tasarım: Elma Teknik Basım Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi
1516/1 Sokak No:35
Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 229 92 65

Düzeltili: Nika Yayınevi

Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

DOÇ. DR. EMEL COŞKUN Düzce Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. Göç Çalışmaları alanında İngiltere, Kent Üniversitesi’nden doktora derecesi vardır. Toplumsal cinsiyet sosyolojisi, göç ve mülteci politikaları, mültecilerle sosyal hizmet ve sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri alanlarında dersler vermektedir. 2016 ve 2017 yaz aylarında Centre on Migration, Policy and Society’de (COMPAS) ziyaretçi akademisyen olarak görev yapmıştır. Ayrıca, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve ICMPPD işbirliği ile yürütülen “Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Yabancıların İnsan Ticaretine Konu Olmalarının Önlenmesi (PICTOR)” Projesinde Kısa Dönemli Uzman olarak çalışmıştır.

ÖNSÖZ

Elinizdeki rapor *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi* kapsamında hazırlanan bir dizi tematik haritalama ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) izleme göstergeleri geliştirme çalışmalarının sonucudur. Söz konusu proje 2013-2017 tarihleri arasında, çok sayıda kişi ve kurum ile yapılan yoğun toplantılar ve görüş alış verişleri ile şekillendi. Bu görüşmelerde üzerinde birleşilen ortak görüş, TCE politikalarının Türkiye’de geldiği noktada bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını geliştirmenin gerekliliği oldu. TCE’yi hayata geçirmeye yönelik bugüne kadar geliştirilmiş ulusal mevzuat ve eylem planları uygulamasının yerindeliğini ve etkinliğini ölçme ve değerlendirmeyi gerçekleştirecek bağımsız bir izleme mekanizmasının kurulması bu gereksinmeye karşılık geliyordu. TCE’yi gerçekleştirmeye ilişkin uygulamaların siyasi ve ideolojik polemiklerden uzak, bilimsel ve teknik gereklere uygun ve sistematik olarak izlenebilmesini kolaylaştıracak araçların geliştirilmesi gerekiyordu. Bu izleme çalışmalarının uluslararası normlarla uyumlu ve sürdürülebilir olması için önceden izleme göstergelerinin geliştirilmesini; bu göstergelerin haritalama ve periyodik raporlama yoluyla değerlendirmesini sağlama amacı, bu projenin yol haritası oldu. Bu çabaların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan kurumsallaşmanın başlangıç adımlarının atılması da bu projenin amaçları içinde yer aldı.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi, kendi faaliyet alanını tanımlarken “toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme” yaklaşımını benimsedi. Proje, temel olarak, TCE için geliştirilmiş uluslararası norm ve standartların Türkiye’deki mevzuat, uygulama ve izleme politikalarına içerilmesini desteklemeyi; TCE ile ilgili sorun alanlarını haritalama çalışmaları ile raporlamayı; bu alanlara özgü izleme göstergeleri geliştirerek bağımsız, bilimsel ve ana-akımlaştırılmış bir izleme stratejisinin Türkiye’de kurumsallaşmasına katkıda bulunmayı; TCE’yi izleme alanında kamu-sivil işbirliğini ve bilimsel izleme kapasitesini geliştirmeyi hedefledi.

Proje Mart 2017 tarihinde uygulanmaya başlandı ve 24 aylık bir sürede tamamlanması planlandı. AB tarafından finanse edilen projenin yararlanıcı kurumu Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi ve uygulayıcı kurumu Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’dir. Projenin hedef grubunu cinsiyet odaklı sivil toplum örgütleri, hak temelli izleme yapan diğer sivil örgütler, ilgili diğer kamu kurumları, valilikler ve büyük şehir belediyeleri ve eşitlik birimi olan ilçe belediyeleri oluşturdu. Proje paydaşları ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu’dur (KDK).

Projenin amacı doğrultusunda seçilen on tematik alanda (kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, siyasal kararlara katılımı; eğitime, istihdama, din, spor, sağlık ve kentsel haklar/hizmetlere erişimde; medyada cinsiyetçilikle ve kadın/insan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği) **haritalama raporları** ve **izleme göstergeleri** hazırlandı. Bunun yanı sıra, projenin çıktılarının ve ilgili alanlarda sayısız kaynak ve verinin kamu, sivil, bütün toplum kesimlerince ulaşılabilir olacağı **Cinsiyet Eşitliği İzleme Merkezi** kuruldu ve e-kütüphanesi ile birlikte kullanıma hazır hale geldi. On tematik alanda hazırlanan Haritalama Raporları ve özetleri ilgili okurlara sunulmak üzere elektronik kullanıma açıldı; Türkçe olarak basıldı; geniş özetleri de İngilizce ve Türkçe olarak yayınlandı. Hazırlanan Haritalama Raporları kapsamında

geliştirilen 515 adet hali hazırda verisi olan veya verisine ulaşılabilen gösterge, 822 adet geliştirilmesi öngörülen gösterge olmak üzere toplam 1337 TCE izleme göstergesi, kullanılmak üzere kamuoyuna sunuldu.

Projenin önemli bir bileşeni de hazırlanan rapor verilerinin ve geliştirilen göstergelerin yerel düzeyde paylaşılabilmesi için seçilen pilot illerde yoğun bir çalışmayı gerçekleştirmesi oldu. Seçilen yedi pilot ilde toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme eğitimi, haritalama raporları ve izleme göstergeleri eğitimi ve yerel eşitlik izleme eylem planı hazırlık atölyesi gerçekleştirildi. **Yerel Eşitlik İzleme Platformları** oluşturma ve sürdürme çalışmaları yapıldı. Pilot iller olan Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Kars, Gaziantep ve Trabzon’da yerelerde sunulan hizmetlerin cinsiyet eşitliğini gözetip gözetmediğini ölçmek, değerlendirmek ve izlemek amacıyla **Yerel Eşitlik İzleme Planları** hazırlandı ve bu çalışmaların tüm Türkiye’ye yaygınlaşması, geleceğe taşınarak sürekliliğinin sağlanması amacıyla da **Ulusal Eşitlik İzleme Planı** oluşturuldu.

Projenin gerçekleştirdiği hizmetlerin uzun dönemde kalıcı olması, sürdürülebilir desteklerin varlığı ile olacaktır. Bu desteklerin de, proje çıktılarının geniş toplumsal kesimlerce kullanılabilir ve geliştirilir olması ile oluşacağına inanıyoruz.

Projenin gerçekleşmesinde sayısız kişi ve kurumun emeği var, bu katkılar olmasaydı bu proje hayata geçemezdi. Bu süreçte yoğun bir özveriyle çalışan proje ekibine, haritalama raporlarını ve göstergelerini uzun yorucu çalışmalarla tamamlayan uzmanlara, süreci baştan sona uyum içinde çalışarak yönetilmesine destek veren CEİD üyelerine çok teşekkür ederiz. Projenin merkezde ve yerelde sayısız çalışmasını gerçekleştiren CEİD yerel koordinatörleri, eğitim uzmanları projenin hayata geçirilmesini kolaylaştırdılar. Yerel İzleme Platformları çalışmalarına katılarak Yerel Eşitlik İzleme Planlarını hazırlayan kamu görevlileri ve sivil örgütlerin temsilcileri bu çalışmayı yerelerde hayata geçirdiler. Bu projenin bir başarısı varsa burada sayabildiğimiz ve sayamadığımız sayısız kişinin emeği sayesinde. Hepsine *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*’ne kattıkları değerler için içten teşekkürlerimizi sunarız.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği

Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	4
Tablolar Listesi.....	8
Kısaltmalar Listesi.....	9
1. Giriş	12
2. Normlar ve Standartlar	15
2.1. İnsan Ticareti ile ilgili Uluslararası Sözleşmeler ve İnsan Hakları Belgeleri	15
2.2. Normlar	17
2.2.1. Özgürlük.....	17
2.2.2. Eşitlik	17
2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.....	18
2.2.4. Ayrımcılık Yasağı	18
2.2.5. Güvenli Yaşam.....	18
2.2.6. İnsan Onuruna Saygı.....	18
2.2.7. Çocuğa Özel Koruma.....	19
2.3. Standartlar, Ölçütler	19
2.3.1. Önleme, İşbirliği ve Diğer Tedbirler Konusundaki Standartlar.....	20
2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Mağdurların Haklarını Teşvik Edecek ve Koruyacak Önlemler.....	21
2.3.3. Maddi Ceza Hukuku	23
2.3.4. Soruşturma, Kovuşturma ve Resen Yapılan İşlemler	23
2.3.5. Uluslararası İşbirliği ve Sivil Toplumla İşbirliği.....	24
3. Türkiye’de İnsan/Kadın Ticareti ile Mücadelenin Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik Yapı	25
3.1. İnsan Ticareti ile Mücadelede Mevcut Durum	25
3.1.1. Kadın Ticareti Tartışmaları	29
3.1.2. Türkiye’deki Mülteciler ve Farklı İnsan Ticareti Biçimleri	30
3.2. Yerel Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)	30
3.2.1. Anayasa Maddeleri.....	31
3.2.2. Türk Ceza Kanunu Maddeleri.....	31
3.2.3. Vatandaşlık Yasası.....	33
3.2.4. Çalışma Yasaları.....	34
3.2.5. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK).....	34
3.2.6. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (İTMMKHY).....	34

3.3. İnsan Ticareti ile İlgili Politika Belgelerinin Analizi	35
3.3.1. İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planı (2004)	36
3.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2009)	37
3.3.3. 2011-2013 ve 2014-2018 Orta Vadeli Kalkınma Planları	37
3.3.4. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Stratejik Planı 2017-2021	38
3.4. İnsan Ticareti ile İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, İlgili Politika Belgeleri	38
3.4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)	39
3.4.2. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)	39
3.4.3. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK)	40
3.4.4. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK)	40
3.4.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)	41
3.4.6. Kalkınma Bakanlığı	41
3.4.7. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)	41
3.4.8. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü	41
3.5. Devletlerarası Kuruluşlar	44
3.5.1. Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)	44
3.5.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	45
3.6. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)	45
3.6.1. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)	45
3.6.2. Kadın Dayanışma Vakfı	45
3.6.3. Aile Danışmanları Derneği (Aile-Der)	46
3.6.4. Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	46
3.6.5. Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği	47
3.6.6. Ev İşçileri Sendikası (Evid-Sen)	47
3.6.7. İmece Ev İşçileri Sendikası	47
3.6.8. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants-ASAM)	47
3.6.9. Hayata Destek Derneği	48
3.6.10. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)	48
3.6.11. Barolar ve Kadın Hakları Merkezleri	48
4. Gösterge ve Veri Kaynakları	49
4.1. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması	49
4.1.1. BM Küresel ve Bölgesel İnsan Ticareti Raporları	49
4.1.2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Ülke Raporları	49
4.1.3. Eurostat Göstergeleri	50
4.1.4. ABD İnsan Ticareti Raporları (TIP)	50
5. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalaması	51
6. İnsan/Kadın Ticareti ile Mücadelede Göstergeler ve Veri Kaynakları	54

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Yıllara göre Tespit Edilen ve UGÖ’nün Gönüllü Geri Dönüş Programına Katılan İnsan Ticareti Mağdur Sayıları (2005-2017).....	26
Tablo 2: Tespit Edilen İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyruklarına göre İnsan Ticareti Biçimleri (2017).....	28
Tablo 3: İnsan Ticareti ile Mücadelede İlgili Kamu Kurumları ve TCE Konusundaki Beyanları	42
Tablo 4: Seçili İllere göre Kız Çocuklarının Evlendirilme Sayıları ve Oranları (2015).....	52
Tablo 5: Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair Göstergeler.....	54
Tablo 6: Türkiye’de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler	56

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği (European Union)
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (European Court of Human Rights)
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (European Convention on Human Rights)
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE)
ASİGM	Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AKİTKES	Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Being)
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CEDAW	Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
CoE	Council of Europe (Avrupa Konseyi)
ÇHDS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (The United Nations Convention on the Rights of the Child)
DEVAW	Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Deklerasyonu (Declaration on the Elimination of Violence Against Women)
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EIGE	European Institute for Gender Equality (Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü)
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Statistical Office of the European Union)
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development (Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi)
ILO	International Labour Organisation (Uluslararası Çalışma Örgütü)
ICAT	Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (İnsan Ticaretine Karşı Kurumlar-Arası Koordinasyon Grubu)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (Universal Declaration of Human Rights)
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
İTMKDB	İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı
İTMMKHY	İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik
KADAV	Kadınlara Dayanışma Vakfı
KEFEK	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KSGM	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
KYŞ	Kadına Yönelik Şiddet

STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TCE	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TIP	Trafficking in Persons Report (ABD İnsan Ticareti Raporu)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
OHCHR	Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği)
UGÖ	Uluslararası Göç Örgütü (International Organisation for Migration)
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ajansı)

Kurum İsimleri Konusunda Bilgilendirme

Bu raporun yazılması aşağıdaki kararnamelerden önce tamamlandı için kurumların isimleri ilgili değişiklikleri yansıtmamaktadır. 703 Sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 9 Temmuz 2018 Tarihli ve 30473 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Kararname ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

10 Temmuz 2018 Tarih ve 1 Numaralı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ve 15 Temmuz 2018 Tarih ve 4 Numaralı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

Değişiklik yapılan bakanlık ve kurumlar aşağıda listelenmektedir:

- Avrupa Birliği Bakanlığı kapatılarak, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Avrupa Birliği Başkanlığı kurulmuştur.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Ticaret Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Tarım ve Orman Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Maliye Bakanlığının ismi Hazine ve Maliye Bakanlığı şeklinde değiştirilmiş ve Başbakan Yardımcılığı’na bağlı Hazine Müsteşarlığı yeni yapılanmada Hazine ve Maliye Bakanlığının çatısı altına geçmiştir.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının yeni adı ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olmuştur.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir. 4 Ağustos 2018 Tarih ve 15 Numaralı “Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile Bakanlığın ismi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

1. Giriş

Bugün, insan ticaretinin farklı biçimleri hemen her ülkeyi farklı şekillerde etkilemektedir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan 2016 yılı Küresel İnsan Ticareti Raporu’na göre, 2012-2014 yıllarında 500’den fazla insan ticareti akımı ve sadece Batı-Güney Avrupa’da insan ticaretine maruz kalmış kişiler arasında 137 farklı ülke vatandaşlığı olduğu tespit edilmiştir. İnsan ticaretinin boyutlarına dair BM raporunda, bugün en sık rastlanan insan ticareti biçimlerinin emek ve cinsel sömürü amaçlı insan ticareti olduğu, tespit edilen kişilerin yüzde 79’unun ise kadınlardan ve çocuklardan oluştuğu vurgulanmaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında kabul edilen ve toplam 158 ülke tarafından imzalanan Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, kısaca Palermo Protokolü, insan ticareti tanımını şöyle yapmaktadır:

“İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir (TBMM, 2003a).

İnsan ticareti suçunun tanımında, bireylerin iradesini ortadan kaldıran ve suçun işlenmesine olanak sağlayan araç fiillere işaret edilmektedir. Bu fiiller, tehdit, baskı, şiddet, nüfuzu kötüye kullanma, kandırma ya da kişilerin üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak olarak tanımlanmaktadır. Çocukların söz konusu olduğu durumlarda bu araç fiiller aranmamakta, dolayısıyla, rıza söz konusu olmamaktadır. Suçun işlenmesinde gerçekleştirilen asıl eylemler arasında ise, kişileri ülkeye sokmak veya çıkarmak, tedarik etmek, kaçırmak, sınır aşımı olmaksızın bir yerden başka bir yere götürmek, sevk etmek ya da barındırmak eylemleri vurgulanmaktadır. Bu eylemlerin yapılış amaçları, zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, cinsel sömürü amacıyla fuhuş yaptırmak¹, kazanç elde etmek, esarete tâbi kılmak veya vücut organlarının verilmesine neden olmak olarak tanımlanmaktadır. Bu açıklamalar, en sık rastlanan emek ve cinsel sömürü amaçlı insan ticareti biçimlerinin dışında, bu ticaretin başka biçimlerini de tanımlamamıza imkân vermektedir. Nitekim BM raporu, günümüzde karşılaşılan insan ticaretinin farklı biçimleri arasında yetişkin ve çocukların dilenmeye mecbur bırakılması, sahte evlilik yapmaya zorlanması, pornografi üretimi ve organ ticaretine işaret etmektedir. İnsan ticareti suçu, hem göçmenler hem de vatandaşların maruz kaldığı bir suç biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Farklı insan ticareti biçimleri arasında, kadınların ve çocuklarının cinsel sömürü amaçlı ticareti, en fazla tespit edilen ve politika üretilen alan olarak ortaya çıkmaktadır. 2012-2014 yılları arasında, 16 Avrupa ülkesinde tespit edilen 15 bin 200 insan ticareti mağdurunun yüzde 74’ü kadın-

¹ Bu raporda, günlük kullanımdaki negatif çağrışımlarından arındırmaya çalışarak ‘fuhuş’ kelimesi kullanılmaktadır. Kadın bedeninin hem cinsel hem de ekonomik olarak sömürülme biçimi olan fuhuş aynı zamanda kadın cinselliği üzerindeki ataerkil baskının bir parçası ve kadınların yoksulluktan kaçınmak için bir hayatta kalma stratejisi olarak görülmektedir.

lardan ve kız çocuklarından (yüzde 18), yüzde 7’si erkek çocuklarından ve yüzde 19’u yetişkin erkeklerden oluşmaktadır. 2016 yılı Küresel İnsan Ticareti Raporu, dünyadaki insan ticareti vakalarının yüzde 67’sinin cinsel istismar amaçlı olduğunu, suçlu bulunan tacirlerin yüzde 78’inin ise erkekler olduğu göstermektedir. Günümüzde, cinsel sömürü amaçlı, kadınların ve kız çocuklarının ticaretinin yanı sıra, zorla evlendirme, kayıtsız şekilde evlatlık verme, hizmet ettirme gibi toplumsal cinsiyete özgü diğer insan ticareti biçimlerine de sıkça rastlanmaktadır. Emek sömürsü amaçlı insan ticareti küresel eşitsizliklerle ilişkilendirilirken kadınların ve kız çocuklarının ticareti toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkilendirilmektedir. Kadın ticareti kadınların insan haklarını ihlâl eden ve kadına yönelik şiddetin (KYŞ) özel bir biçimi olarak kabul edilmektedir. Özellikle, 1949 yılında, Birleşmiş Milletler (BM), İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi ile, her türlü cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti önlenmeye çalışılmıştır.

Genellikle kadınların ve kız çocuklarının insan ticaretine uğraması, tacirlerinin ise büyük kısmının erkekler olması, hiç şüphesiz toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle yakından ilişkilidir. Cinsel sömürü amaçlı kadın ticaretinin başlıca sebepleri olarak da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekleyen ataerkil toplumsal ilişkiler, kapitalizmin küreselleşmesi ve neo-liberal ekonomi politikaların etkileri, toplumsal ve ekonomik krizlerle artan kadın yoksulluğu ile beraberinde getirdiği göçe işaret edilmektedir. İnsan ticareti ile mücadelede tespit edilen vakaların niteliği, insan ticaretinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği (TCE), kadın yoksulluğu ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile yakından ilişkili olduğunu, göçmen ve mülteciler gibi dezavantajlı kadın gruplarını daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

Bu rapor toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile doğrudan ilişkili olan kadınların ve kız çocuklarının maruz kaldıkları insan ticareti biçimlerine odaklanmaktadır. Kadınların ve kız çocuklarının ticareti ile mücadelede devletlerin insan haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirme yükümlülükleri bulunmaktadır. Sivil toplum ile işbirliği içinde ve ortak bir anlayışın geliştirilmesi ile gerçekleştirilebilir olan bu yükümlülük, aynı zamanda, toplumsal adaleti sağlama ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirme hedefine de hizmet etmektedir. Bu raporun da amaçlarından birisi, toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izlemeyi kolaylaştırarak, bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinin savunuculuklarını güçlendirmek ve toplumsal dönüşüme hizmet etmektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ve hak temelli izleme, toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi için bir araçtır. Kadın ticaretine yol açan önemli bir etken olarak toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin yasa ve uygulamaların izlenmesi gerekmektedir. Hak temelli izleme çalışmaları ile toplumsal cinsiyet eşitliğine dair mevcut durumu değerlendirebilmek, kazanımların korunmasını ya da mevcut haklarda geri gidiş eğilimlerinin önlenmesini sağlamak mümkün olabilmektedir. Bu faaliyetler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede ulusal ve uluslararası norm ve standartların gerekliliklerine göre bir faaliyet planlamasının yapıp yapılmadığını görmemizi sağlar. Sivil toplumun bu faaliyetleri toplumsal cinsiyet temelli hak izlemeyi kolaylaştırmanın yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasına ve dolayısıyla, toplumsal dönüşüme katkı sunma işlevi de görmektedir.

Kadın ticaretinin farklı biçimlerine odaklanan bu rapor, uluslararası sözleşmeler ve standartlara uygun göstergeler ışığında ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden Türkiye’nin insan ticaretine karşı benimsediği politika ve uygulamaların değerlendirmesini kapsamaktadır. Bu raporun amacı, insan ticaretinin sonlandırılması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi için ulus-

lararası normların ve standartların uygulamaya yansımaya aracılık etmektir. İnsan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet temelli izleme çalışmasının çerçevesini sunan normlar ve standartlar, ikinci bölümde uluslararası sözleşmeler ve insan hakları belgeleri ile ilişkileri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bölümde, ayrıca, insan ticaretinin tespiti, önlenmesi ve mağdurların korunmasına dair iyi uygulamalar yer almaktadır. Üçüncü bölümde, Türkiye’nin, insan ticareti ile mücadelesinin tarihsel gelişimi ve erişilebilir rakamlarla güncel durumu incelenmektedir. Türkiye’nin insan ticareti ile mücadele oluşturduğu yerel mevzuat tematik alanlara ayrıştırılarak, mevzuatın uluslararası belgelerle uyumu çerçevesinde yapısal izleme yapılmaktadır. İnsan ve kadın ticareti ile mücadele alanında çalışan kamu kurumların ve sivil toplum örgütlerinin (STÖ) kapasitelerinin haritalanması yapılmaktadır. Dördüncü bölümde, insan ticaretine dair göstergeler ve veri kaynakları yer almaktadır. Beşinci bölümde, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalaması başlığı altında, insan/kadın ticareti ile mücadele alanında izleme yapılabilmesi için mevcut ve izlenmesi gereken göstergeler dair bir çerçeve sunulmaktadır. Altıncı bölümde, insan ticareti ile, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı kadın ticareti biçimleri ile mücadelenin geçerliliğinin ve verimliliğinin başka deneyimlerle karşılaştırılabilmesi ve değişimi ölçebilmek için, somut kriterler, yani göstergeler yer almaktadır.

2. Normlar ve Standartlar

2.1. İnsan Ticareti ile ilgili Uluslararası Sözleşmeler ve İnsan Hakları Belgeleri

İnsan ticareti ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve belgeler özellikle cinsel sömürü amacıyla kadın ticareti ile mücadelenin farklı boyutlarına işaret ederken, bu mücadelede bir dizi ortak değere vurgu yapmaktadır. Öncelikle, Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan Palermo Protokolü, ortak bir insan ticareti suçu tanımını ortaya koymanın ötesinde insan ticaretinin önlenmesi için devletlerin belirli alanlarda politikalar, programlar ve tedbirler oluşturmalarını gerektirmektedir. Palermo Protokolü’ndeki insan ticareti tanımını benimseyen Avrupa Konseyi’nin 2008 yılında Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’ni (AKİTKES) kabul etmesi, uluslararası işbirliği alanında atılan bir diğer önemli adım olarak kabul edilmektedir. AKİTKES, insan ticareti ile mücadelede taraf devletlerin uyması gereken daha kapsamlı standartlar sunmaktadır. İnsan ticareti ile doğrudan ilişkili olarak tasarlanan ve politik çerçeveyi oluşturan Palermo Protokolü’nün yanı sıra, çoğuna Türkiye’nin de taraf olduğu insan hakları ve kadına yönelik şiddetle mücadele alanında uluslararası sözleşmeler ve belgeler bulunmaktadır.

1926 yılında kabul edilen uluslararası bir belge olan Kölelik Sözleşmesi ve 1956 yılında kabul edilen Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme ile insanları köleleştirici uygulamalar ve köle ticareti yasaklanmıştır. Köleliğe benzer uygulamalar arasında borç karşılığı kölelik, serflik, kadınların maddi çıkar karşılığı evlendirilmesi ya da başkasına satılması, kocanın ölümü yoluyla kadının hakkının başkasına devredilebilmesi ve çocukların yasal vasisi tarafından bedenlen ya da emeğinin sömürü amacıyla satılması da sayılmaktadır. Benzer şekilde 1966 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (ICCPR) 1976 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne (İHEB) paralel olarak kişisel ve siyasal hakları tanımlamaktadır. Sözleşme insanlara özgü doğuştan gelen ve devredilemez haklara işaret etmekte ve hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muameleye maruz bırakılmayacağını (Md. 7), köle durumunda tutulamayacağını ve zorla çalıştırılmayacağını ifade etmektedir. 9. madde ise, herkesin özgürlük ve güvenlik hakkı olduğunu ve özgürlüğünden yoksun bırakılmayacağını vurgulamaktadır.

İnsan ticareti ile ilgili temel insan hakları belgelerinin başında, İHEB ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gelmektedir. Özellikle yaşam ve korunma hakkı (AİHS, Md. 2), işkenceden, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleden korunma hakkı (AİHS, Md. 3), eşitlik, özgürlük, insanlık onuruna yakışan muamele ve yaşam koşulları ile toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu, insan ticareti ile doğrudan ilişkili olan haklardır. Ayrıca, “Kölelik ve zorla çalıştırma”yı yasaklayan sözleşmenin 4. maddesi, hiç kimsenin “köle ve kul halinde” tutulamayacağını ve yurttaşlık vazifesinin gereği olarak olağanüstü haller dışında zorla çalıştırılmayacağını altını çizmektedir. Bu madde, “Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır” hükmünü içeren 5. madde ile temel insan haklarını tanımlarken, insan ticareti benzeri uygulamaları da yasaklamaktadır. Kuyucu (2018), 2005 yılına kadar AİHM tarafından 4. madde kapsamında ciddi bir karar alınmazken, 2005 yılından sonra 4. maddeden yapılan başvuruların ev içi kölelik ve insan ticareti biçimlerine odaklandığına işaret etmektedir.

Kadına yönelik şiddeti ve ayrımcılığı hedefleyen uluslararası sözleşmeler, cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti, kız çocuklarının evlendirilmesi ya da hizmet ettirme amacıyla kayıtdışı evlatlık verilmesi gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan insan ticareti biçimlerini engellemeyi de hedeflemektedir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme’nin (CEDAW) 6. maddesi, “kadın ticaretinin her biçiminin ve kadınların fuhşunun sömürülmesinin” durdurulması için yasal tedbirler dâhil tüm tedbirleri almayı devletlerin yükümlülüğü olarak tanımlamaktadır. Bu yükümlülükler, ekonomi, siyaset, hukuk, medya, çalışma, ev içi gibi temel alanları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin uygulamadaki karşılığı olan “kadına yönelik ayrımcılık”, sözleşmede şöyle tanımlanmaktadır:

Kadına yönelik ayrımcılık, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medenî durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelmektedir (Md. 1).

CEDAW Sözleşmesi’ne Ek 1992 Tarihli ve 19 Sayılı Genel Tavsiye, cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olmasından dolayı maruz kaldığı şiddeti de kadına yönelik ayrımcılık kapsamına almıştır. Viyana Deklerasyonu ve Eylem Programı da kadınların ve kız çocuklarının maruz kaldıkları toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddete dikkat çekerken, ayrımcılık ve şiddetten arınmış bir yaşam sürdürmeyi temel hak ve özgürlükler kapsamında değerlendirmiştir (Md. 18). 1995 yılında kabul edilen Pekin Deklerasyonu ve Eylem Platformu ise, stratejik hedeflerinden birisini (D.3, Md. 130, 122), “kadın ticaretini ortadan kaldırmak”, “fuhuş ve insan ticareti aracılığıyla şiddete maruz kalan mağdurlara yardım etmek” şeklinde tanımlamıştır. Bu çerçevede yapılacak eylemler arasında, kadın ticaretini ve seks turizmini engellemek için kadınların ve kız çocuklarının haklarının daha iyi korunması ve “fahişelik, seks ticaretinin diğer türleri, evliliğe zorlama ve çalışmaya zorlama amacıyla” alınıp satılmasını teşvik eden nedenler incelenerek uygun önlemler alınmasını, devletlerin yükümlülüğüne vermektedir (Md. 130, 122).

Doğrudan kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasını hedefleyen İstanbul Sözleşmesi (2011) ise, toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddet biçimini yasaklamakta, bu şiddet biçimlerine uğrayan kadınların ise vatandaşlık statüsüne bakılmaksızın taraf devletlerce korunmasını gerektirmektedir (Md. 59, 60, 61). İstanbul Sözleşmesi’nin 60. maddesi, insan ticareti biçimlerine maruz kalan kadınları da içerecek şekilde uygun koruma önlemlerinin alınması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete uğrayan kadınlara, uluslararası korumaya başvuru hakkı tanınmasını gerektirmektedir.

Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla ilgili sözleşmelerin yanı sıra, özellikle zorla çalıştırma konusundaki hukukî çerçeve, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) zorla çalıştırmaya dair belgelerinde bulunabilir. ILO’nun emek sömürüsü alanındaki iki sözleşmesi, özellikle zorla çalıştırmaya odaklanmaktadır. 1930 yılında kabul edilen ILO 29 No’lu Sözleşme (ILO, 1930) ve 1957 yılında kabul edilen 105 No’lu Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi (ILO, 1957), işyerlerinde mecburi çalıştırılmanın hangi olağanüstü durumlarda olabileceğini ve sürelerini tanımlamaktadır. Ayrıca, ev içi çalışanları kapsayan ILO’nun 189 No’lu Evişçileri İçin İnsani Çalışma Koşulları ile İlgili Sözleşmesi (ILO, 2011), özellikle ev içinde kayıtsız çalışan göçmen kadın işçilerin korunması için önemli bir sözleşme olarak görülmektedir. Türkiye’nin henüz taraf olmadığı bu

sözleşme, ev işçilerinin tüm haklarından tam anlamıyla yararlanabilmesi ve her türden istismar, taciz ve şiddete karşı etkin bir biçimde korunması için (Md. 5) önemli bir sözleşmedir.

Kapsamlı çocuk haklarının tanımı için Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS), ayırım gözetmeksiz 18 yaşının altındaki tüm çocukların temel haklarını tanımlamakta ve çocuğun yüksek yararı çerçevesinde her türlü şiddet ve istismara karşı korunmasını (Md. 19), fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişiminin garanti altına alınmasını öngörmektedir. ÇHDS’ye ek olarak hazırlanan Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol, çocukların fuhuş veya pornografi içerisinde istismarlarını tanımlarken taraf devletlerin bu istismarları ortadan kaldırmasını şart koşturmuştur.

2.2. Normlar

Hak temelli izleme çalışmalarının en önemli dayanağı, herhangi bir alanda uluslararası normlara ve standartlara dayalı bir çerçeve içinde izleme yapılmasıdır. Uluslararası sözleşmeler gibi hukuksal metinlerde yer alan ortak değerler ya da ilkeler, normlar olarak karşımıza çıkar. Normlar, üzerinde uzlaşılan ve geniş kesimler tarafından kabul gören temel değerler olarak nitelendirilmektedir. Başta insan ticaretine karşı imzalanan uluslararası sözleşmeler olmak üzere, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk hakları ile ilgili sözleşme ve metinlerde insan ticareti ile ilgili normları görmek mümkündür. Bu sözleşmelerde yer alan insan ticareti ile mücadelede benimsenen ortak normları, yedi başlık altında sınıflandırabiliriz: Özgürük, Eşitlik, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ayrımcılık Yasağı, Güvenli Yaşam, İnsan Onuruna Saygı ve Çocuğa Özel Koruma.

2.2.1. Özgürlük

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (İHEB) ilk maddesi, bütün insanların “özgür, onur ve haklar bakımından eşit” doğduklarını vurgulamaktadır. Kölelik, 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başta Britanya olmak üzere Batı Avrupa ve ABD’de yasaklanmaya başlamıştır. Köle ticaretini ortadan kaldırmayı hedefleyen Köleliğe Karşı Sözleşme ise özgürlüğün her insanın “doğuştan gelen hakkı” olduğu vurgulanmakta ve hiçbir bireyin özgürlüğünün ihlâl edilmemesi gereğine işaret edilmektedir. Keza BM tarafından 1948 yılında kabul edilen İHEB’in 5. maddesi de kölelik ve köle ticaretinin her biçimini yasaklarken, 1950’de imzalanan AİHS’nin 4. ve 5. maddelerinde, hiç kimsenin köle ve kul olarak tutulamayacağı ve zorla çalıştırılmayacağı ifade edilmektedir. Kölelik benzeri uygulamaların varlığı BM’yi 1955 yılında Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme’yi hazırlamaya yönlendirmiştir. Ek Sözleşme ile özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan, borçlandırma, zorla evlilik ya da kocası ölen kadının başka erkeğe ‘devredilmesi’ gibi yöntemlerle köleliğin farklı biçimleri de tanımlanmıştır. Köleliğe Karşı Sözleşme’nin yanı sıra, Palermo Protokolü, CEDAW (6. Md), AKİTKES de özellikle kadınların ve kız çocuklarının cinsel sömürü amaçlı ticaretinin engellenmesine işaret etmektedir.

2.2.2. Eşitlik

Bireylerin doğuştan gelen haklardan yararlanmada eşitlik ilkesi, uluslararası sözleşmelerin temel ilkelerinden birisidir. İHEB, bireylerin “ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin” hak ve özgürlüklerden yararlanabileceğini vurgulamaktadır (Md. 2). ICCPR da 3. maddesinde, devletlerin, “bütün kişisel ve siyasal hakların kullanılmasında eşit haklar sağlamayı” taahhüt et-

tiklerini belirtmektedir (1966). İnsan ticareti ile mücadele hususunda ise, özellikle insan ticaretine uğrayan kişilerin yasa önünde eşit haklara sahip olduğu, adalete erişim ve eşit muamele görme hakkı vurgulanmaktadır (AKİTKES, Palermo Protokolü).

2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Bu toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde kadınların ezilen bir toplumsal grup olma bilinci, tarihsel olarak eşitlik talebi ile şekillenmiştir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW), yasalarda ve uygulamalarda erkeklere ve kadınlara ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan yararlanmaları konusunda eşit haklar sağlama yükümlülüğünü taraf devletlere verir. İstanbul Sözleşmesi (2011) ise, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını kabul ederek kadına karşı her türlü ayrımcılığı ve şiddeti ortadan kaldırmak için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin politikaların uygulanmasını sağlamakla devletleri sorumlu tutmaktadır (Md. 6). Palermo Protokolü ve AKİTKES de insan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret etmektedir.

2.2.4. Ayrımcılık Yasağı

Hem İHEB (Md. 2) hem de AİHS (Md. 14) bireylere karşı ayrımcılığı yasaklamıştır: “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir” (İHEB, Md.2). Ayrımcılık yasağı, özellikle insan ticareti ile mücadele tespit, önleme ve koruma mekanizmaları için önemli bir normdur ve hem Palermo Protokolü (Md. 14) hem de AKİTKES’de (Md. 3, 1) vurgulanmaktadır. ICCPR ise kişisel ve siyasi hakların uygulanmasında ayrımcılık yasağına dikkat çekmektedir (Md. 2).

2.2.5. Güvenli Yaşam

İHEB (Md. 3) ve AİHS (Md. 2, 5) yaşam, özgürlük ve kişi güvenliğinin herkesin hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Bu hakla bağlantılı olarak, bildirge, hiç kimsenin kölelik ya da kulluk altında bulundurulamayacağını, işkenceye maruz bırakılmayacağını vurgulamıştır (Md. 3, 4, 5). Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR) de herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliği hakkına sahip olduğuna işaret etmekte (Md. 9). Güvenli yaşam ile ilgili olarak, sığınma hakkı da önemlidir. BM, 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ile bireylerin korunma hakkı çerçevesinde “ırkı, dini uyuşu, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri” yüzünden zulme ve işkenceye uğrayan ya da uğramaktan korkan herkesin sığınma hakkına işaret etmektedir. Kadınlar açısından, güvenli yaşam normu, özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunmayı da kapsamaktadır. Hem CEDAW hem de İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddete sıfır tolerans gösterilmesini vurgulamaktadır. Palermo Protokolü ve AKİTKES, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ve kadınların güvenli yaşam hakkını ihlâl eden kadın ticaretinin her biçimini yasaklamaktadır.

2.2.6. İnsan Onuruna Saygı

Özellikle şiddete uğrayan ya da uğrama riski olan kadınların, güçlenmeleri ve kendi yaşamlarının kontrolünü yeniden sağlamaları için insan onuruna saygılı bir şekilde muamele görmeleri gerekmektedir. İHEB, insan onurunun her bireyin doğuştan varlığının bir parçası olduğunu kabul ederek, kişinin, bireyin bütünlüğünü koruma, geliştirme ve haklara erişim ile sosyal koruma-

dan yararlanmasında bu ilkenin göz önünde tutulması gereğini vurgular (Md.1. 22. ve 23). İnsan onuruna saygı normu, özellikle insan ticareti ile doğrudan ilişkilidir. Hem Palermo Protokolü hem de Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmesi (AKİTKES), insan ticareti mağdurlarının korunmasında, tespit ve suçu **önleme faaliyetlerinde**, insan onuruna saygı ilkesine işaret etmektedir. İnsan onuruna saygı, özel yaşam ve kişisel bilgilerin gizliliği ile de yakından ilişkilidir. AKİTKES, Kişisel Verilerin Depolanması ve Bireysel Verilerin Otomatik İşlenmesi ile İlgili Bireylerin Korunması Sözleşmesi’ne referansla, taraf devletlerin mağdurların kimlik ve kişisel bilgilerini koruması gerektiğini vurgulamaktadır (Md. 11). Özellikle çocuk mağdurların bilgilerinin gizliliği veya kimliklerini ortaya çıkaracak detayların medya ya da diğer araçlar vasıtasıyla kamuya paylaşılmaması konusu, tüm **uluslararası sözleşmelerde işaret edilmektedir**.

2.2.7. Çocuğa Özel Koruma

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHDS, 1989) 3. ve 18. maddeleri, 18 yaşından küçük her çocuk için çocuğun yüksek yararı ilkesinin benimsenmesini, bu ilkeye uygun olarak korunmasını taraf devletlerin yükümlülüğüne vermektedir. ÇHDS, statüsü, eylemleri, fikirleri ya da ebeveynlerinin düşüncelerinden dolayı hiçbir çocuğun ayrımcılığa uğramayacağına işaret etmektedir (Md. 2). Sözleşmenin 34. ve 35. maddeleri, çocukların kaçırılmaları, satılmaları ya da fuhşa konu olmalarının önlenmesini, her türlü cinsel sömürüye ve suistimale karşı korunmalarını devletlerin görevi olarak kabul etmektedir. İnsan ticareti ile mücadeleye dair sözleşmeler de çocukların haklarına ve kırılganlıklarına dikkat çekerek, hiçbir çocuk mağdurun ayrımcılığa uğramaması ve özel koruma önlemlerinin uygulanmasını gerektirmektedir (AKİTKES, Md. 28a; Palermo Protokolü, Md. 6-4). Her iki sözleşme de taraf devletleri, çocukların yeniden mağdur olmaması için özel tedbirler alınmasını, ülkesine gönderilmesi risk taşıyorsa yasal vasi atanarak sağlıklı bir ortamda büyümesi ve eğitimi için koruma önlemleri almakla yükümlü tutmaktadır.

2.3. Standartlar, Ölçütler

Normlar, üzerinde uzlaşılan temel değerleri bize sunarken; standartlar, normları temel alarak uygulamalara dair içeriği, kapsamı, biçimi ve işlevi şekillendiren ulusal ve uluslararası kabullerdir. Hak temelli izlemelerde alınacak önlemlere dair bize somut kriterler gösteren standartlar, genellikle uluslararası sözleşmelere ve insan hakları belgelerine dayanmaktadır. İnsan/kadın ticareti bağlamında kadına yönelik şiddete (KYŞ) ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine (TCE) karşı alınması gereken önlemler ve uygulamalar, uluslararası düzeyde kabul gören normlar çerçevesinde ve standartların öngördüğü biçimde şekillenmelidir. Burada sunulan standartlar, AKİTKES’de yer alan beş alt başlıkta ve diğer uluslararası belgelerle ilişkisi çerçevesinde ele alınmıştır: Önleme, işbirliği ve diğer tedbirler konusundaki standartlar; toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde mağdurların haklarını teşvik edecek ve koruyacak önlemler; maddi ceza hukuku; soruşturma, kovuşturma ve re’sen yapılacak işlemler; uluslararası işbirliği ve sivil toplumla işbirliği. Palermo Protokolü, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Bürosu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT) insan ticareti ile mücadele raporları, İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine Dair Tavsiye Edilen Prensipler ve Rehberlik, BM İnsan Ticareti Protokolünün Uygulanmasında Uluslararası Eylem Çerçevesi, Pekin Deklerasyonu, Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesi Deklerasyonu (DEVAV), Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Destek Hizmetlerine Dair Minimum Standartlar Raporu (CoE, 2008), Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE), CEDAW hükümleri ve ABD’nin yoksullukla mücadele ajansı USAID ve STÖ’lerin oluşturduğu bir ağ olan ARIADNE tarafından hazırlanan rapordaki yer alan standartlardan yararlanılmıştır.

2.3.1. Önleme, İşbirliği ve Diğer Tedbirler Konusundaki Standartlar

İnsan ticareti ile ilgili uluslararası sözleşmelere taraf devletlerin sorumlulukları arasında, insan ticaretini önleme ve talebi azaltıcı tedbirler alma, bilgilendirme ve farkındalık kampanyaları ve sınır önlemleri yer almaktadır. Bu alandaki standartların ortak yanları, insan ticaretinin önlenmesinde kadınlara ve çocuklara özel önem verilmesi ve insan ticareti ile ilgili farkındalık çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği normuna işaret etmeleridir (Palermo Protokolü, Md. 2, 10; AKİTKES, Md. 5). Pekin Deklerasyonu ve CEDAW da taraf devletlerin kadın ticaretini ve kadın fuhşunun sömürsünü engellemek için gerekli tüm tedbirlerin alınmasını tavsiye etmektedir (Md. 6). Bu önlemlere dair oluşturulan başlıca standartlar, aşağıdaki gibidir.

- 1. Bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri:** İnsan ticaretini saran karmaşık bilgileri aydınlatmak için, taraf devletlerin, insan ticaretine karşı dezavantajlı gruplar, kamu çalışanları ve genel olarak halk için farkındalık yaratıcı bilgilendirme, eğitim ve medya kampanyaları yapılması ve okul çağındaki öğrenciler için eğitim programları hazırlanması sözleşmelerin tavsiyeleri arasındadır (United Nations, 2000; OHCHR, 2002; Pekin Deklerasyonu, Md. 130). Bu eğitimler ve farkındalık kampanyalarının, TCE ve ayrımcılık yasağı gibi normlar çerçevesinde hazırlanması gerekmektedir.
- 2. Dezavantajlı gruplara sosyal ve ekonomik destekler:** Önleme tedbirlerinde, insan ticaretine karşı savunmasızlığı artıran her türlü eşitsizlik, yoksulluk ve ayrımcılığı artıran etkenlere vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda, özellikle risk altındaki kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi olmak üzere insan ticaretinin hedefinde olan dezavantajlı gruplar için sosyal ve ekonomik girişimler ve eğitim programları yapılması tavsiye edilmektedir (AKİTKES, Md. 5; AGİT).
- 3. Göçmenler ve mültecilere yönelik olarak bilgilendirme:** İnsan ticaretine dair riskler konusunda, dezavantajlı göçmen ve mülteci grupların hedeflenmesi ve acil durumunda başvurabilecekleri yerler hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir (OHCHR).
- 4. Düzenli göç, ikamet ve çalışma kanalları:** İnsan ticaretinin izinsiz sınır geçişleri ve ikametlerle de ilişkili olduğu varsayımı doğrultusunda, düzenli bir şekilde göç edilebilmesini sağlayacak uygun tedbirlerin alınmasını ve ikamet ile çalışma izinleri konusunda bilgilendirilmelerini gerekmektedir (AKİTKES, Md. 5). AGİT'in (2014) yakın dönemde çıkardığı diplomatik hanelerdeki ev içi çalışanlarına dair raporu, insan ticareti ile mücadelede özellikle ev içi çalışanların sosyal haklara erişiminin önemine dikkat çekmektedir.
- 5. Mağdurların tekrar mağdur edilmemesi:** Kadınların ve çocukların yeniden insan ticaretine maruz kalmaması için, toplumsal cinsiyete özgü tedbirler alınması (Palermo Protokolü), özellikle insan ticaretine maruz kalan kadınların topluma kazandırılması ve iyileştirilmesi için, mesleki eğitimin, yasal yardımın ve gizliliğe önem veren sağlık hizmetlerinin dâhil olduğu kapsamlı programlar hazırlanması gerekmektedir (Pekin Deklerasyonu, Md. 130.d).

6. **Sivil toplum ile işbirliği:** İnsan ticaretini önleme, mağdurların korunması ve talebi engelleme konularında, taraf devletlerin sivil toplum örgütleriyle ve diğer kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 5).
7. **Aracı kurumların denetimi:** İnsan ticareti için paravan işlevi görebilen evlilik büroları, iş bulma ve turizm acenteleri, oteller ve eskort servisleri gibi işyerlerinin lisanslarının ve faaliyetlerinin denetlenmesi alınacak önlemler arasındadır (OHCHR).
8. **Araştırmaların desteklenmesi:** İnsan ticareti ile mücadele ve insan ticaretine maruz kalan kişilerin hizmetlerine yönelik talebin engellenmesi için, gerekli araştırmaların yapılması, bu doğrultuda araştırma yapılması, yöntem ve stratejilerin geliştirilmesi tavsiye edilmektedir (Palermo Protokolü; AKİTKES, Md.5; OHCHR, İlke 3).
9. **Talebi engelleyici tedbirler:** Devletler, özellikle kadınların ve çocukların ticaretini teşvik eden her türlü talebin azaltılması amacıyla politikalar geliştirmek, hukukî, idari, eğitici, sosyal ve kültürel tedbirler almakla yükümlüdür. Bu tedbirlerin arasında, özellikle mağdurların fuhuş gibi çalışmaya zorlandıkları alanlarda satın alınan hizmetlerden yararlanan üçüncü tarafların cezalandırılması etkili bir araç olarak tavsiye edilmektedir (Palermo Protokolü; AKİTKES, Md. 14; OHCHR). Pekin Deklerasyonu ise, özellikle seks turizmini ve kadın ticaretini önlemeyi hedef alan yasaların yürürlüğe konmasını ve bu konuda eğitici ve öğretici programlarla politikalar geliştirilmesini tavsiye etmektedir (Md. 130).
10. **Kamu çalışanlarının eğitimi:** Kolluk güçleri, savcı ve hâkim gibi, konu ile ilişkili kamu çalışanlarına yönelik bilgilendirme kampanyaları yapılması ve genel olarak kamu çalışanlarına insan ticaretine dair eğitimler verilmesi gerekmektedir. İnsan ticareti ile ilgili farkındalık eğitimlerinde, toplumsal cinsiyete hassas konuların içerilmesi gereklerine işaret edilmektedir (Palermo Protokolü, Md. 10-2; AKİTKES, Md. 5).
11. **Basın ve sivil toplumun bilinçlendirilmesi:** Talebin tespit edilmesindeki rollerinin önemi doğrultusunda, medya ve sivil topluma yönelik bilgilendirme ve farkındalık kampanyaları yapılması tavsiye edilmektedir (AKİTKES, Md. 5).
12. **Sınır kontrollerinin güçlendirilmesi:** Hem BM hem de AB sözleşmeleri, insan ticaretini engellemek için sınır kontrollerinin güçlendirilmesi tavsiyesinde bulunmaktadır (Palermo Protokolü; AKİTKES, Md. 7 ve 9).

2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Mağdurların Haklarını Teşvik Edecek ve Koruyacak Önlemler

Özellikle cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti ile ilgili tespit çalışmalarında ve suçu önleme tedbirlerini uygularken, bu sözleşmelere taraf devletler toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmekle ve bu tedbirlerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyet eşitliği normunu benimsemekle yükümlüdür (AKİTKES, Md. 17).

1. **Uzman kamu çalışanları tarafından tespit yapılması:** Taraf devletlerin mağdurların tespitinde eğitimli personel çalıştırılması, özellikle kadınlardan oluşan uzmanlaşmış birimler kurulması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 10; OHCHR). Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Destek Hizmetlerine Dair Minimum Standartlar Raporu'na

(CoE) göre kadına yönelik şiddetle mücadelede tavsiye ettiği minimum standartlar arasında özellikle şiddete uğrayan kadınlarla ilgili süreçlerde görüşen personelin toplumsal cinsiyet eşitliği, güçlendirme gibi konuları da kapsayan alanlarda en az 30 saat eğitim almış olması gerekmektedir.

- 2. Tespit standartları:** Özellikle seks ticareti vakalarının tespitinde, toplumsal cinsiyete hassas ve standart operasyonel tespit mekanizmaları uygulaması beklenmektedir. Bu standartlar, insan onuruna saygı, toplumsal cinsiyet eşitliği, güvenli yaşam ve korunma hakkı gibi normlara ve bireylerin maddi ve manevi bütünlüğüne saygı haklarına uygun şekilde yapılmalıdır (OHCHR).
- 3. Çocukların tespitinde ve korunmasında çocuğun yüksek yararı:** Çocuk mağdurlar için, özellikle çocuğun yüksek yararı ilkesi doğrultusunda ailesinin bulunması ya da yasal bir vasi atanması, kimliğinin tespiti, göçmen çocuklar için ikamet izni sağlanması, yeterli koruma, bakım ve eğitim gibi önlemlerinin alınması tavsiye edilmektedir (AKİTKES, Md. 10, 14, 16). Çocukların ticaretine dair ayrı bir tanım gerekmekte ve çocuklara özel korunma, bakım ve uygun yasal korunma ihtiyaçları karşılanmalıdır (OHCHR, Palermo Protokolü).
- 4. Özel hayatın ve kişisel bilgilerin korunması:** Özellikle üçüncü taraflarla bilgi paylaşımı hususundaki ölçütlere uyulması ve tespit sırasında mağdurların ve tanıkların kimliklerinin gizli tutulması, özel yaşamlarının ve mahremiyetlerinin korunması gerekmektedir (Palermo, Md. 6; AKİTKES, Md. 11; Kişisel Nitelikli Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair Sözleşme, ETS No. 108; USAID, Md. 3).
- 5. Mağdur haklarının tanınması:** AKİTKES, potansiyel insan ticareti mağdurlarının insan haklarının ve temel hak ve özgürlüklerinin korunması gereğine işaret etmektedir. Bu temel haklar arasında, yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, ayrımcılık yasağı, özel hayatın korunma hakkı sayılabilir (AİHS).
- 6. Gönüllü katılım ve bilgilendirme:** Tespit ve sonrasında mağdurların korunması aşamasında, sunulan destek ve koruma hizmetlerinin 'gönüllü katılım' ve 'bilgilendirilmiş rıza' temelinde yapılması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 12).
- 7. İyileşme ve Düşünme süresi:** Mağdurların, destek hizmetlerine erişimi için işbirliğine rıza göstermeleri şartı aranmaksızın hakları konusunda bilgilendirilmeleri ve onlara 30 gün 'şartsız' düşünme süresi tanınması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 13; OHCHR).
- 8. Mağdurlara sosyal ve ekonomik destek sağlanması:** Uluslararası sözleşmelere taraf devletler, mağdurların fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak iyileşmelerine katkı sağlayacak yasal düzenlemeleri ve diğer önlemleri almakla yükümlüdür. Bu standartlar arasında çeviri ve tercüme hizmetlerine erişim, hakları konusunda anlayabilecekleri bir dilde bilgilendirme ve danışma hizmeti, adli yardım, barınma, acil sağlık ve psikolojik destek ihtiyacının uygun koşullarda sağlanması, çocukların eğitime, yetişkinlerin ise mesleki eğitime ve iş piyasasına erişim hakkı yer almaktadır (AKİTKES, Md. 12; OHCHR).
- 9. Potansiyel mağdurların sınırdışı edilmemesi ve cezalandırmaması:** İnsan ticareti mağdurlarının haklarının tanınması kadar, buldukları durumla ilişkili olarak işledikleri suç-

lardan dolayı cezalandırılmaması da tespit sırasındaki önemli standartlardandır (Palermo, Md. 6; AKİTKES, Md. 26).

- 10. İkamet izni:** İnsan ticaretine maruz kalan bireylere, özel durumlarından dolayı, insani temelde, işbirliği amacıyla ya da dava takibi amacıyla ikamet izni verilmelidir (AKİTKES, Md. 14; Palermo Protokolü).
- 11. Sığınma hakkı:** İnsan ticaretine maruz kalan kişilerin, uluslararası hukuktan kaynaklı olarak sığınma haklarının engellenmemesi ve BM tavsiyeleri doğrultusunda geri göndermeme ilkesine saygı gösterilmesini gerektirmektedir (BM Cenevre Sözleşmesi; Palermo Protokolü, Md. 6, 14; AKİTKES; İstanbul Sözleşmesi Md. 4 ve 60).
- 12. Zararın telafisi - tazminat ödenmesi:** Mağdurların uğradıkları zararın telafisi adına tazminat alması için, erişilebilir süreçlerin tanımlanması (Palermo Protokolü, Md. 25); faillerden tazminat isteme hakkı tanınması veya mağdurlara yönelik bir tazminat fonu sağlanması yoluyla tazminat verilmesi taraf devletlerin yükümlülüğü olarak görülmektedir (AKİTKES, Md. 6, 15; OHCHR).
- 13. Güvenli geri dönüş:** Taraf devletlere, mağdurun haklarına ve onuruna saygı göstererek, güvenliğinin sağlanarak gönüllü bir şekilde ve geciktirilmeden ülkesine dönmesinin kolaylaştırılması tavsiye edilmektedir (AKİTKES, Md. 23).

2.3.3. Maddi Ceza Hukuku

- 1. İnsan ticaretinin cezalandırılması:** Taraf devletler, insan ticaretini oluşturan eylemlerin cezalandırılması için gereken yasal düzenlemeleri yapmakla yükümlüdürler (AKİTKES, Md. 18-21; OHCHR; Pekin Deklerasyonu, Md. 130).
- 2. Yaptırımlar ve tedbirler:** Taraf devletler, insan ticareti olarak tanımlanan suçların işlenmesi durumunda etkili, orantılı ve caydırıcı yaptırımlarla cezalandırılması için gereken yasal düzenlemeleri yapmak ve tedbirler almakla yükümlüdür. İnsan ticareti suçunun cezalandırılması için alınacak tedbirler ise şu konuları dikkate alınmalıdır; suçluların özgürlükten mahrum edilmesi, tüzel kişilere mali yaptırımlar uygulanması; suçun çocuğa karşı işlenmesi, suçun görevini yapan bir kamu görevlisi tarafından işlenmesi ve örgütlenmesi tamamlanmış suç örgütü tarafından işlenmesinin ağırlaştırıcı sebepler olarak tanımlanması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 23, 24, 25; Palermo Protokolü).

2.3.4. Soruşturma, Kovuşturma ve Resen Yapılan İşlemler

- 1. İnsan ticareti suçlarının tanımı, soruşturması ve kovuşturması:** Taraf devletler, kısmen ya da tamamen kendi topraklarında gerçekleşen suçlarda insan ticareti suçunun soruşturması ve kovuşturmasını yapmak için mağdurlar tarafından yapılan suçlama, şikâyet ya da ihbara bağlı kalmamalıdır (Palermo Protokolü, Md. 3). Önemli standartlardan bazıları; tüm süreçlerde mağdurların hakları konusunda bilgilendirilmesi, gerektiğinde mağdurun aile üyelerine etkili ve uygun korumayı sağlaması, mağdurun özel hayatı ve kimlik bilgilerinin korunması, meslek edinilmesine yardım edilmesi, çocuk mağdurlara özel koruma sağlanması, suçun kovuşturulmasında mağdurların desteklenmesine yardım eden STÖ'lere koruma sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmasıdır (AKİTKES, Md. 27, 28, 30; Palermo, Md. 6; OHCHR; İHEB, Md. 6).

2. **Uzman makamların geliştirilmesi:** İnsan ticareti ile mücadelede ve mağdurların korunmasında uzman kuruluşların oluşturulması ve çalışan sayısının artırılması tavsiye edilmektedir (UNODC, 2009). Bununla ilişkili olarak, devletler, kamu çalışanlarının insan hakları eğitimini de içeren eğitimleri almalarını sağlamakla ve desteklemekle yükümlüdürler. Eğitimler, mağdurların insan tacirlerinden korunması da dâhil olmak üzere, insan ticaretinin önlenmesinde kullanılan yöntemler, insan tacirlerinin kovuşturulması ve mağdurların haklarının korunmasına kapsamı gerekmektedir (AKİTKES, Md. 29.3).
3. **Eşgüdüm sağlanması:** Taraf devletler, uygun eşgüdüm organları kurmak yoluyla insan ticareti ile mücadelede politikalar ile devlet kurumları ve diğer kamu kurumları arasında eşgüdümü sağlamakla yükümlüdür (AKİTKES, Md. 29.2, Md. 5).

2.3.5. Uluslararası İşbirliği ve Sivil Toplumla İşbirliği

1. **İşbirliği:** Uluslararası sözleşmeleri imzalayan taraf devletlerin, insan ticareti ile mücadelede, mağdurların korunması ve yardım sağlanmasında, işlenen suçların soruşturma ve yargılaması amacıyla kapsamlı işbirliğinde bulunmaları gerekmektedir (AKİTKES, Md. 32). Taraf devletler, kişilerin özel yaşamına saygı ve kimlik bilgilerinin gizliliği ilkesine uygun davranmalıdır. İnsan ticareti ile mücadelede daha etkili bir tespit, koruma ve önleme mekanizması için, taraf devletlerin STÖ’lerle ve sivil toplum üyeleriyle işbirliği yapmak amacıyla stratejik ortaklık kurması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 33, 34, 35; Palermo, Protokolü, OHCHR).
2. **Ulusal İzleme Mekanizmasının Geliştirilmesi:** Devletlerin insan ticareti ile mücadele faaliyetlerinin izlenmesi ve ulusal yasal düzenlemelerin uygulanmasının denetimi için, ulusal bir raportör atanması ve diğer izleme mekanizmalarının kurulması gerekmektedir (AKİTKES, Md. 29.4).

3. Türkiye’de İnsan/Kadın Ticareti ile Mücadelenin Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik Yapı

Uluslararası gündeme ve imzalanan sözleşmelere paralel olarak, Türkiye, 2000 yılında Palermo Sözleşmesi’ni imzalamıştır ancak 2006 yılında insan ticareti tanımına fuhuşu da dâhil ederek cinsel sömürü amacıyla insan ticareti biçimini tanımıştır. Birleşmiş Milletler’in 2016 Küresel İnsan Ticareti Raporu, Türkiye’de insan ticareti mağdurlarının yüzde 99’unun kadın ve ticaretin biçiminin cinsel sömürü amaçlı olduğunu göstermektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili tek insan ticareti biçimi, cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti değildir. Zorla evlendirme, evlatlık verme, hizmet ettirme ya da ev içi çalışanların maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklı insan ticareti biçimlerinin de varlığı bilinmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından hazırlanan 2017 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu bu alandaki gelişmeleri bize sunmaktadır.

Bu bölüm, tarihsel gelişmeler ışığında Türkiye’nin insan/kadın ticareti ile mücadelesinde mevcut durumun özetlenmesi ve yasal mevzuat ile politika belgelerinin uluslararası sözleşmeler ışığında haritalamasını ve faaliyet gösteren kamu kurumları ile sivil toplum örgütlerinin kapasitelerinin incelenmesini kapsamaktadır.

3.1. İnsan Ticareti ile Mücadelede Mevcut Durum

Türkiye, 90’ların ortalarından itibaren, özellikle de Sovyetler’in dağılmasının ardından, insan ticaretinin hedef ve transit ülkelerinden birisi olarak bilinmektedir. Palermo Protokolü’nü 13 Aralık 2000 tarihinde imzalayan Türkiye, 2002 yılında, insan ticareti suçunu ilk olarak Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 201/b maddesi altında tanımlanmış, ancak bu tanım, cinsel sömürü amaçlı ya da fuhuş amaçlı insan ticaretine referans vermemiştir. Bu eksiklik 19 Aralık 2006 tarihinde yapılan bir düzenleme ile, “zorla fuhuş yaptırmak” ve “ülkeye sokan/ülkeden çıkararak” ibareleri maddeye eklenerek, insan ticaretinin tanımında cinsel sömürü amaçlı kadın ticaretine doğrudan referans verilmiştir. 5237 No’lu TCK’de yer alan insan ticareti tanımı şöyledir:

Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir (Md. 80).

2017 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu verilerine göre tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı 2005-2013 yılları arasında hızla düşüş göstermiş ve yaklaşık yüzde 96’sı (1.044) cinsel istismar üzere toplam 1088 mağdur tanımlanmıştır. Aynı dönemde cinsiyete göre ayrıştırılmamakla birlikte insan (kadın) ticareti mağdurlarının büyük kısmı Moldova, Ukrayna,

Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Rusya ve Azerbaycan’dan oluşmaktadır. Toplamda 2005 ve 2017 yılları arasında bin 730 mağdur tespit edilmiştir.

Tablo 1: Yıllara göre Tespit Edilen ve UGÖ’nün Gönüllü Geri Dönüş Programına Katılan İnsan Ticareti Mağdur Sayıları (2005-2017)

Yıllar	Kolluk Güçleri Tarafından Tanımlanan İnsan Ticareti Mağduru Sayısı	Gönüllü Geri Dönüş Programına Katılan Mağdur Sayısı	18 Yaşından Küçük Olan Mağdurların Sayısı	Programa Katılan Mağdur Sayısı / Tespit Edilen Mağdur Sayısı
2017	303	303	98	% 100
2016	181	138	29	% 76
2015	108	69	26	% 63
2014	50	26	2	% 52
2013	21	9	-	% 42
2012	55	25	1	% 45
2011	82	22	5	% 27
2010	58	26	3	% 45
2009	102	75	1	% 73
2008	120	78	12	% 65
2007	148	118	8	% 79
2006	246	191	24	% 77
2005	256	220	32	% 86
Total	1,730	1300	241	% 64

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri

İnsan ticaretine karşı politikaların önemli bir bileşeni olan yasal düzenlemelerin yanı sıra, 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı’nın koordinatörlüğünde kamu kurumları, devletlerarası kurumlar (Uluslararası Göç Örgütü - UGÖ) ve STÖ’lerden oluşan “İnsan Ticareti ile Mücadelede Ulusal Görev Gücü” oluşturulmuştur. Görev Gücü’nün ilk faaliyetlerinden birisi, Mart 2003’te uygulamaya konan, İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planı’dır. Mağdur tespitine, koruma tedbirlerine ve kurumlararası görev dağılımlarına odaklanan Eylem Planı çerçevesinde, sığınmaevleri kurulması ve koruma programı oluşturulması, acil yardım hattı ve geri dönüş programı başlatılması, eğitimler yapılması ile ‘yabancıların’ vatandaşlık ve çalışma izinlerine dair düzenlemeler yapılması hedeflenmiştir.

Potansiyel insan ticareti mağdurlarının tespit işlemleri, kolluk güçleri tarafından yapılmaktadır. Tespit sürecinin bir rehber eşliğinde standartlaştırılması için, 27 Ekim 2006 tarihinde, İçişleri Bakanlığı bir genelge (No. 74) hazırlamıştır. Tespit konusunda, UGÖ ve STÖ’ler tarafından kamu çalışanlarına dönem dönem eğitimler verilmiştir. Eğitimler, öncelikle tespit yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü çalışanlarına, Jandarma Genel Komutanlığı çalışanlarına, Polis Yardım hattı operatörlerine, Adalet Bakanlığı çalışanlarına verilmiştir. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) (2007) raporuna göre, 2004 yılında, toplam 332 polis memuru, 2005’te 515 ve 2006’nın ilk yarısında 201 polis memuru eğitimlere katılmıştır. Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) ve Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi (ICMPD) de insan ticareti ile ilgili bilgilendirme ve eğitimci kitabı hazırlamışlardır.

2005 yılında revize edilen eylem planı çerçevesinde, insan ticareti mağdurlarına ulaşıldığı ilk andan itibaren geri gönderilmelerine kadar süreci kapsayan Ulusal Yönlendirme Mekanizması (UYM) kurulmuştur. Bu mekanizmanın bir parçası olarak 2005 yılının Mayıs ayında, insan ticareti mağdurlarına ulaşmak ve yardım etmek amacıyla Rusça, Türkçe, İngilizce ve Romence dillerinde hizmet veren bir acil iletişim hattı, ALO 157, kurulmuştur. UGÖ tarafından işletilen bu hat, daha sonra kamuya devredilmiş ve 2015 yılından itibaren Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157) adı ile Türkçe, İngilizce, Almanca, Arapça, Farsça ve Rusça olarak, 7/24, göçmen ve mültecilere yönelik danışmanlık hizmeti veren bir hatta dönüştürülmüştür. 2005 yılından itibaren bu hat aracılığıyla 182 mağdur tespit edilmiştir. Ancak cinsel istismar amacıyla insan ticaretine dair tespitlerin büyük kısmı güvenlik güçlerinin fuhuşla mücadele kapsamında eğlence yerlerine yaptıkları operasyonlar sırasında ve sonrasında tespit edilen kadınlardan oluşmaktadır. Polis ve jandarmadan oluşan kolluk güçleri tarafından insan ticareti mağduru olabileceği şüphesi duyulan kişiler 2015 yılından önce İçişleri Bakanlığı’na bağlı Yabancılar Şube birimlerine, sonrasında ise Göç İdaresi Müdürlüklerine yönlendirilmektedir.

Yine 2005 yılında, UGÖ desteği ile koruma faaliyetleri kapsamında tespit edilen mağdurlar için Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı başlatılmıştır. Bu program, mağdurların, programa katılmayı kabul etmeleri hâlinde, sığınmaevlerinde kalmasını ve gönderilecekleri ülkede STÖ’lerden destekler alarak geri dönüş koşullarının iyileştirilmesini kapsamaktadır. 2017 yılında tespit edilen 303 mağdurun hepsi bu programa katılmıştır.

Türkiye’de insan ticareti mağdurlarını koruma faaliyetleri kapsamında ilk sığınmaevi, 23 Ağustos 2004 tarihinde, İKGV tarafından İstanbul’da açılmıştır. Daha sonra, Kadın Dayanışma Vakfı 1 Kasım 2005 tarihinde Ankara’da ve Aile Danışmanları Derneği ise 01 Kasım 2009 tarihinde Antalya’da, insan ticareti mağduru olarak tanımlanan kadınlara ve çocuklara sığınmaevi hizmeti vermeye başlamıştır. Polis tarafından yapılan mülakat ve inceleme sonucu tespit edilen mağdurlar, Gönüllü Geri Dönüş programına katılmak isterlerse, bu sığınaklarda kalmakta, acil sağlık, zorunlu gereksinimler ve barınma ihtiyaçları karşılanmakta ve kalış süresince de geri dönüş evrakları düzenlenmektedir. Ancak, düzensiz ve yetersiz fonlarına bağlı olarak STÖ’ler tarafından işletilen sığınaklar son yıllarda kapanmıştır. Yerine, 2016’da, Kırıkkale İl Göç İdaresi tarafından kadın ticareti mağdurlarına özel bir sığınak açılmış, 2017 yılı başında ise, Ankara Büyükşehir Belediyesi Ankara’daki kapanan sığınağı işletmeye başlamıştır. Böylelikle, kadın ticareti mağdurlarına özel tasarlanan 22 kişi kapasiteli 2 sığınak, kamu kurumları tarafından işletilmeye başlamıştır.

Türkiye’nin, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’ni (AKİTKES) 2009 yılında imzalaması, bu alandaki çalışmaları açısından önemlidir. AKİTKES’in imzalanmasının ertesinde, AB-Türkiye Mali İşbirliği Programı kapsamında uygulanan bir proje ile 2009’da İkinci Ulusal Eylem Planı kabul edilmiştir. İkinci eylem planı, hem yasal hem de idari olmak üzere tespit, koruma, önleme ve cezai yaptırımlara odaklanmakta ve insan ticareti ile mücadelede minimum standartları sağlayarak kapasite geliştirmeyi hedeflemektedir

Yaklaşık son on beş yılda, Türkiye insan ticareti ile mücadele alanında politika üretmiş ve farklı uygulamaları hayata geçirmiştir. 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Türkiye’nin insan ticareti ile çabalarını ortaklaştırmış ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) altında toplamıştır. GİGM tarafından yayımlanan 2017 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu bu zamana kadar yayımlanan en detaylı istatistikleri bize sunmaktadır.

Mağdur tespit edilen kişilere dair yaş, cinsiyet, uyruk bilgilerinin yanı sıra insan ticareti biçimleri de tanımlanmaktadır (GİGM, 2017d, s.63-73). Bu istatistiklere göre 2014-2017 yıllarında mağdur olarak tanımlanan kişilerin sayısında artış yaşanmış, bu artışta özellikle ilk defa tanımlanan dilendirme yoluyla çocuk ticareti dikkat çekmektedir. Nitekim 2017 yılında 74 Suriyeli çocuk mağdur olarak tespit edilmiştir. İşgücü istismarında ise özellikle Afgan ve Fas uyruklu erkeklerin çoğunluğu olduğu görülmektedir. Son açıklanan rakamlarla 2005-2017 yılları arasında Türkiye’de tanımlanan bin 730 insan ticareti mağdurlarının yaklaşık yüzde 75’i yani her dört kişiden üçünün cinsel sömürü amacıyla kadın ticareti vakalarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2: Tespit Edilen İnsan Ticareti Mağdurlarının Uyruklarına göre İnsan Ticareti Biçimleri (2017)

Uyruk	Cinsel İstismar	İşgücü İstismarı	Zorla Dilendirme	Toplam
Toplam	460	108	74	642
Suriye	54	7	74	135
Kırgızistan	98	-	-	98
Özbekistan	76	2	-	78
Fas	25	18	-	43
Afganistan	-	43	-	43
Moldova	37	-	-	37
Ukrayna	28	3	-	31
Rusya	26	-	-	26
Azerbaycan	20	1	-	21
Türkmenistan	16	-	-	16
Diğer	80	34	-	114

Kaynak: GİGM, 2017 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu

Son açıklanan rakamlarla 2005-2017 yılları arasında Türkiye’de tanımlanan bin 730 insan ticareti mağdurlarının yaklaşık yüzde 75’inin yani her dört tespitten üçünün cinsel sömürü amacıyla kadın ticareti vakalarından oluştuğu görülmektedir. Ancak Türkiye’nin 2000’li yılların başından itibaren gösterdiği çabalarına rağmen, insan ticaretinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi, yoksul kadınların ve çocukların risk altındaki gruplar olarak tanımlanmalarının ötesinde, hem politika yapımında hem de uygulamada uzun yıllar neredeyse hiç kurulmamıştır. Bu durum, politika belgelerindeki zayıf referanslarla, tespit ve koruma mekanizmalarındaki yetersiz önlemlerle ve sınırlı verilerle desteklenmektedir. 2016 yılında kabul edilen İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik’e (İTMMKHY) kadar, vatandaş kadınların ve çocukların mağduriyetlerine politika belgelerinde referans verilmediği gözlemlenmektedir. Ancak 2016 yılında söz konusu yönetmeliğin çıkmasıyla kadın ve çocukların mağduriyetlerin önlenmesi ve korunmaları bağlamında mesafe kaydedilmiştir. Bu yönetmeliğin uygulamaya etkisi önümüzdeki yıllarda daha fazla gözlenebilecektir.

3.1.1. Kadın Ticareti Tartışmaları

Fuhuş ve insan ticareti arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ özellikle insan ticareti mağdurlarının tanımlanması ve tespitinde karşımıza çıkmaktadır. Nitekim GİGM tarafından yayımlanan 2017 raporu, insan ticareti vakalarının tespitinde fuhuşla mücadele kapsamında eğlence yerlerine yapılan operasyonların önemine işaret etmektedir. Bu tespitler hem vatandaş hem de göçmen kadınlar için önemlidir. Yine aynı raporda YUKK’un 54’üncü maddesinde izinsiz çalışma ya da “geçimini meşru olmayan yollardan sağladığı” tespit edilenler ve hakkında sınırdışı kararı alınanlar ile insan ticareti göstergelerine göre mülakat gerçekleştirileceğine işaret edilmektedir. CEDAW hükümleri ve AGİT özel temsilcisinin 2017 raporu da fuhuş alanında sömürü ve insan ticareti benzeri uygulamaların sonlandırılması için devletin sömürü koşullarını ortadan kaldırmasını tavsiye etmektedir. Uluslararası belgelerden kaynaklanan standartlar arasında, örneğin, fuhuş yapan ya da yaptırılan kadınlar arasında insan ticareti benzeri uygulamaların tespit edilebilmesi için sağlık kuruluşlarına muayeneye giden kadınların arasında tespit çalışmalarının yapılması ve sağlık çalışanlarının bu konuda eğitilmesi gibi önlemler önerilmektedir.

Türkiye’de genelevlerde çalışan kadınların insan ticareti bağlamında durumlarının değerlendirilmesine dair yeterince araştırma bulunmamaktadır. 1961 yılına ait genelevlere dair tüzüğün 57. ve 61. maddeleri, genelev sahiplerinin, çalışanlarını hiçbir şekilde zorlayamayacağını ve kimsenin arzusu dışında genelevde çalışamayacağını, çalışanları borç yüzünden alıkoymayacağını ve çalışanlarına kötü muamele yapamayacağını belirtmektedir. Yeni dönemli araştırmalar, genelevde çalışan kadınların büyük kısmının, çocuk yaşta taciz, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve tecavüz geçmişi olduğunu göstermektedir. Her ne kadar, bugün, kadınlar genelevden çıkmak için yasal anlamda özgür olsalar da peşlerini bırakmayan damgalama (kurumsal fişleme), kalıpyargılar, ayrımcılık ve gözetleme, fuhuştan çıkmalarını engellemektedir. Genelev çalışanları kimliklerinin alıkonması ile hareket serbestliğini kaybetmekte, istediği yerde yaşamak, seçilme hakkı ve genelevden ayrıldıktan sonra istediği yerde çalışmak gibi temel sosyal ve siyasi haklarını kaybetmektedir. Örneğin, muayeneye gitmeyen ya da evini değiştiren genelev çalışanlarının 24 saat içinde polise haber verilmesi gereği gibi (Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü, Md. 56).

Resmi tespit işlemlerinde vatandaş kadın sayısının çok az olması ve sözü edilen kadınların hiçbir destek mekanizmasına yönlendirilmemesi, uygulamada vatandaş kadınların otomatik olarak cinsel sömürü amacıyla insan ticareti tanımının dışında bırakıldığını göstermektedir. Burada belirtmek gerekir ki Türkiye’de fuhuşa zorlama tanımı (Md. 227) ve cinsel sömürü amacıyla insan ticareti tanımı (Md. 80) arasında, sınır aşımı dışında önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Her ikisinde de rıza konusunu belirleyen en önemli kriter ise kadınların ufak da olsa para almaları ve/veya çıkar sağlamaları olmaktadır. Halbuki cinsel sömürü amacıyla yapılan kadın ticaretinde tacirlerin fuhuşa zorlanan kadınlara az miktarda da olsa para verebildiği bilinmektedir ve bu durum Palermo Protokolü’nün insan ticareti tanımında da işaret edilmektedir. Ayrıca özellikle göçmen kadınların Türkiye’ye kendi başlarına gelmeleri ve daha sonra insan ticaretine maruz kalmaları ya da yurtiçinde serbest dolaşım imkânına sahip olmaları tespiti zorlaştırmaktadır. Son yıllarda yapılan yasal düzenlemeler, YUKK (2013) ve İTMMKHY (2016), yurtiçinde insan ticaretine referans vermekle birlikte, bunun uygulamada nasıl olacağı önümüzdeki yıllarda belirlenecektir.

3.1.2. Türkiye’deki Mülteciler ve Farklı İnsan Ticareti Biçimleri

Bugün Türkiye’de emek sömürsü amaçlı insan ticaretinin emek ve cinsel sömürü amacıyla, zorla evlendirme yoluyla ve çocukların dilendirilmesi yoluyla olmak üzere, farklı biçimleri gözlemlenmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacı kadınların ve kız çocuklarının zorla evlendirilmesi ya da çaresizliklerinden yararlanılarak evlenmek zorunda bırakılması, son yıllarda BM gibi uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum tarafından da eleştirilmektedir. Örneğin, BM Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından 17 Kasım 2017’de çeşitli sivil toplum örgütleri ile İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi gibi meslek kuruluşlarının katılımı ile organize edilen bir toplantıda, dünyada erken evliliklerin yaygınlığına dikkat çekilirken, bu tür evliliklerin cinsel istismar olduğu da vurgulanmıştır. Hayata Destek Derneği’nin İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu, Suriyeli aileler için çocuklarını evlendirmenin, zorluklarla baş etme stratejilerinden birisi olduğunu göstermektedir. Kadınların ve kız çocuklarının bir çıkar karşılığında ya da yaşam koşullarını iyileştirmek adına ve yerleşik sosyal ağlar kurmak beklentisi ile evlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı insan ticaretinin bir başka biçimi olarak tanımlanmaktadır. Nitekim Palermo Protokolü, 18 yaşından küçük çocukların rızasının sorgulanmayacağını kabul etmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının, insan ticareti riski altındaki gruplar olarak görülmelerine rağmen, bu alanda henüz somut bir politika ve uygulama geliştirilmemiştir.

İnsan ticaretinin en yaygın biçimlerinden bir diğeri, emek sömürsü amacıyla insan ticaretidir. Bu alanda, özellikle belgesiz göçmenler ve kayıtdışı çalışan mülteciler risk altındaki gruplar olarak tanımlanmaktadır. 1990’lardan itibaren hızla transit ve göç alan bir ülke konumuna gelen Türkiye’de, bugün, 3,5 milyondan fazla sığınmacının ve bir milyondan fazla kayıtlı-kayıtsız göçmenin ikamet ettiği tahmin edilmektedir. Daha iyi bir yaşam için Batı Avrupa’ya gitmek, kısa süreli çalışmak için gelen ya da savaş ve zulümden kaçan göçmen ve mültecilerin, farklı insan hakları ihlallerine uğradıkları bilinmektedir. Bu ihlallerinin en görünür biçimi, kayıtsız çalışmak durumunda kalan göçmenlerin uğradığı emek sömürsüdür. Çoğu göçmen ve mülteci, yerli işgücünün yapmak istemediği işlere talip olmakta ve bu işlerde tam güvencesiz, ağır koşullarda ve çoğu zaman daha düşük ücretle çalışmak zorunda kalmaktadır. Türkiye’de de çalışma iznine erişimi olmayan göçmen ve mülteci işçilerin daha ağır şekillerde emek sömürsüne uğradığı bilinmekle birlikte bu koşulların yaygınlığından dolayı insan ticaretinin bu biçimi göz ardı edilmektedir.

Türkiye’nin insan ticareti ile mücadelesindeki mevcut durum, yasal düzenlemelerin çerçevesinin uluslararası sözleşmeler ışığında incelenmesi ile daha anlaşılır olacaktır. Sonraki bölümde, insan ticareti ile mücadelede yasal mevzuat ve ilgili kurumlar ve politika belgeleri detaylı olarak ele alınmaktadır.

3.2. Yerel Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

Türkiye insan ticareti ile mücadele alanında önemli uluslararası sözleşmeleri ve insan/kadın hakları belgelerini imzalamıştır. Türkiye, son on beş yıldır, bu uluslararası belgeleri, yasal düzenlemelerle, iç hukuka uyumlu hâle getirmeye çalışmaktadır. Bu bölümde, bahsi geçen çabaların sonucu olan yasal değişikliklerin haritalaması veya uluslararası hukukun iç hukuk ile uyumu incelenmektedir.

3.2.1. Anayasa Maddeleri

Türkiye’nin insan ticareti ile ilişkili en temel yasaları, öncelikle Anayasa’da tanımlanan temel hak ve özgürlüklerdir. Yasalar önünde eşitlik (Md. 10), herkesin devredilemez haklara sahip olması (Md. 12), maddi ve manevi varlığını koruma (Md. 17) ve zorla çalıştırılma yasağı (Md. 18) insan ticareti ile ilişkili eşitlik, özgürlük ve güvenli yaşam normlarını yansıtmaktadır. Anayasa’nın 10. maddesi, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” demektedir (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.). Bu, uluslararası sözleşmelerdeki eşitlik normu ile uyumludur. Ayrıca, daha sonra eklenen “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yasama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” cümlesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapmaktadır (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.). 2010 yılında yapılan bir değişiklikle, “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” hükmü de eklenmiştir. Sözü edilen eşitliğin içeriği yorumlanmakla birlikte, bu Anayasa, ‘eşitlik’, ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’ ve ‘insan onuruna saygı’ normlarını yansıtmaktadır.

3.2.2. Türk Ceza Kanunu Maddeleri

Doğrudan insan ticaretini hedef alan ilk yasal düzenleme, 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na (TCK) 2002 yılında eklenen insan ticareti suçu tanımı ile olmuştur (Kanun No.4771 Md. 201/b). Bu madde, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda revize edilmiş ve 2005 yılında 80. madde ile yeniden düzenlenmiştir, 2006’da cinsel sömürü/fuhuş amaçlı insan ticareti biçimi dâhil edilmemiş, ancak 2006 yılında ‘fuhuş yaptırmak’ kelimesi tanımına eklenmiştir. İnsan ticaretini suçunu tanımlayan 80. madde şöyledir:

- (1) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.
- (2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.
- (3) On sekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir. (Madde 80, Değ: 6.12.2006-5560/3 md.)

İnsan ticareti suçu, Palermo Protokolü’ne paralel olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme de özgürlük, eşitlik, güvenli yaşam, insan onuruna saygı ve çocuğun özel korunması normlarını yansıtmaktadır. TCE açısından bir vurgu olmamakla birlikte, başkalarının fuhşunun sömürüsü, insan ticareti tanımına dâhil edilmiştir. Ancak, Türkiye’nin insan ticareti tanımı ile Palermo’nun tanımı arasında, iki önemli konuda referans eksikliği bulunmaktadır. İlk referans eksikliği, insan ticaretine uğrayan kişi ile tacir arasındaki para alışverişidir. Palermo Protokolü’nün tanımı, para verilmesi ya da alınması (“...of the giving or receiving money or benefits to achieve the consent of a person”) durumlarında dahi rızanın elde edilmesi için kandırma, şiddet ya da çaresizlikten

yararlanma gibi araç eylemler kullanılırsa rızanın geçersiz olduğunu kabul etmektedir (United Nations, 2000, Md. 3). Ancak, söz konusu kısım Türkçe’ye “kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla” şeklinde çevrilmiştir. Türkçe çevirisi tam olarak para alışverişine açıkça referans vermemektedir dolayısıyla bu durum özellikle tacirlerin az da olsa para verdiği vakalarda, alınan paranın kadınların rızasını ispat için kullanılmasına, yani aleyhine kullanılmasına yol açmaktadır.

Bir diğer eksik referans ise, ülke içinde gerçekleşen kadın ticareti vakalarına referans verilmesidir. Bu vurgunun olmaması, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadınların ya da yurtdışında insan ticaretine maruz kalan kadınların tanımlanmasını engellemektedir. Aslında, Fuhşa Zorlama suçu (TCK no.5237 Md. 227) ile insan ticareti suçunu tanımlayan 80. madde arasında da ciddi bir ayırım yapılamamaktadır. Nitekim Fuhşa Zorlama suçu da “(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır” ifadesini içermektedir. Başka bir deyişle, cinsel istismar amaçlı insan ticareti için tanımlanan araç fiiller, fuhşa zorlama için de söz konusudur. Zorla fuhuş yaptırma suçunu insan ticaretinden ayırmak için, 2006 yılında, Fuhşa Zorlama suçunun tanımından ‘sınır aşımı’na referans kaldırılmış, böylelikle sınır aşımı durumları 80. maddeye referans vermiştir. Dolayısıyla, iki suç arasında içerik açısından net bir ayırım koyulamazken, söz konusu suçlar, mekânsal olarak ayrıştırılmış, madde 227 yurtdışında gerçekleşen cinsel istismar amaçlı kadın ticareti için de kullanılırken, madde 80 ise, sınır aşımı kriteri ile birlikte göçmen kadınların maruz kaldıkları cinsel istismar amaçlı insan ticareti vakalarında kullanılır olmuştur. Bu durum, uluslararası belgelerle çelişmektedir. Nitekim Palermo Protokolü, insan ticareti için sınır aşımını gerektirmemektedir ve bu durum, Türkiye’nin uluslararası insan ticareti tanımını dar anlamıyla kabul ettiğini ve uyumlulaştırmada eksiklik olduğuna işaret etmektedir.

İnsan ticareti ile yakından ilişkili olan bir diğer yasal düzenleme, İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlâli’dir. Türk Ceza Kanunu (TCK) No. 5237’de yapılan bu suçun tanımı şöyledir:

- (1) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlâl eden kişiye, mağdurun şikâyeti hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilir.
- (2) Çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağıllığını sömürmek suretiyle kişi veya kişileri ücretsiz olarak veya sağladığı hizmet ile açık bir şekilde orantısız düşük bir ücretle çalıştıran veya bu durumda bulunan kişiyi, insan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarına tâbi kılan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adlî para cezası verilir. (Md. 117)

Bu suç tanımı, uluslararası hukuk belgeleri ile uyumludur ancak insan ticareti suçu ile örtüştüğü alanlar itibarıyla, özellikle emek sömürsü amaçlı insan ticareti yerine kullanılmaktadır. Bu ceza, özgürlük, zorla çalıştırılmama ve insanlık onuruna saygı gibi uluslararası sözleşmelerdeki normlarla uyumludur.

İnsan ticareti tanımının, uygulamada benzer suç biçimleriyle karıştırılmaması için suçun tespit edilmesine yönelik olarak, 27 Ekim 2006 tarihinde, 74 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi hazırlanmıştır. Bir rehber olarak hazırlanan bu genelge ile tespit sırasında kolluk görevlerinin göz önünde tutması gereken kriterler, mağdur tanımlama belgesi, mülakat yöntemleri, delil toplama

ma, görev ve işlemler belirtilmiş, potansiyel mağdurlara bir aylık toparlanma ve düşünme süresi tanındığı ifade edilmiştir.

3.2.3. Vatandaşlık Yasası

Doğrudan insan ticareti suçu ile ilgili yasal düzenlemelerin yanı sıra, insan ticareti ile mücadelede desteklemek için çalışma izinlerine ve evlilik yoluyla vatandaşlığa erişime dair de yasal düzenlemeler yapmıştır. 2003 yılında, Vatandaşlık Yasası’nda yapılan değişiklik ile insan tacirlerinin kullandığı bir yöntem olarak sahte evlilikleri engellemek amaçlanmıştır. Bu değişikliğe göre, evlilik yoluyla vatandaşlığa erişim aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

- (1) Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinde;
  - a) Aile birliği içinde yaşama,
  - b) Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama,
  - c) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranır (değ. 12/06/2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete).

Bu düzenleme ile evlilik yoluyla vatandaşlık kazanım hakkı için üç yıl evli kalma, aile birliği içinde yaşama ve evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama şartı getirilmiştir. Bu değişiklik, en azından üç yıl evli kalma şartı, çoğu AB ülkesinde sürekli oturma izni almak için uygulanan bir kısıtlamadır ancak bu değişikliğin kadın ticareti ile mücadeleyi nasıl etkilediğine dair bir veri ya da araştırma henüz bulunmamaktadır. Evliliklerle ilgili, özellikle toplumsal cinsiyete özgü, nitel araştırmalara ihtiyaç vardır. Örneğin, mağdurların yüzde kaçının evli olduğuna dair bir veri bulunmamaktadır. Bu eksiklikler, ayrıca, Türkiye için önerilen göstergelerde de yer almaktadır.

Kız çocukların zorla evlendirilmesi de toplumsal cinsiyete dayalı çocuk ticareti altında değerlendirilmekte ve yasal düzenlemeyi gerektirmektedir. Türkiye’nin de 1990 yılından beri taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye (ÇHDS) göre, 18 yaşın altındaki bireyler çocuktur. Türkiye de 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda, 3. maddede ÇHDS’nin tanımını benimsemiştir ve çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilerek “yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması”nı kabul etmiştir. Çocuk Koruma Kanunu’nda, evlendirmelere referans verilmese de uluslararası sözleşmeler, Anayasa gereği, iç hukukun da üzerinde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, 18 yaşını doldurmadan evlendirilmek, evlenme izni için yasal zemin oluşturmak ve buna göz yummak, anayasal suçtur. Türkiye’deki kadın örgütleri, STÖ’ler ve AGİT gibi uluslararası kuruluşlar, bu konuya dikkat çekmektedir. Ancak, çocukların nitelikli cinsel istismarı konusunda çocuğun yaşını ve rızasını sorgulayan yerel mevzuat, bu durumu belirsizleştirmektedir. En çok tartışma yaratan 2016 yılında yapılan düzenlemedir. 2016 yılında yapılan değişiklikte, çocuk mağdurların yaşlarına göre bir cezalandırma kademesi getirilmiş ve 12 yaş altındaki çocuklar için cezalar ağırlaştırılırken, 12-15 yaş arasındaki çocuklara yönelik istismarın tespit edildiği durumlarda alt sınırdan cezalandırılmanın önü açıldığı yönünde eleştiriler almıştır. Bu değişikliğin sebebi, Anayasa Mahkemesi’nin “15 yaşını tamamlamamış her çocuğa karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranışın cinsel istismar sayılacağına” ilişkin hükmü iptal etmesidir. Hukukta toplumsal cinsiyet eşitliği

izlemesi yapan Türk Ceza Kanunu (TCK) Kadın Platformu gibi kolektif yapılar, bu değişiklik ile rızanın sorgulanma yaşının fiili olarak 12’ye indirildiğini savunmaktadır.

3.2.4. Çalışma Yasaları

Göçmenlerle ilgili olarak emek sömürsü alanında 2003 yılında kabul edilen Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile göçmen işçi çalıştıran işyerlerinin çalışma izinlerine başvurusu olanaklı hâle getirilmiştir. Bu yasa özellikle ev içinde çalışan göçmen kadın işçilerin çalışma izinlerine erişimlerini kolaylaştırmayı ve bu alanda yaşanabilecek emek sömürsü, cinsel taciz ve insan ticareti benzeri sömür biçimlerinin engellenmesi hedeflemiştir. Ancak bu yasaya göre yabancıların çalışma iznine başvurabilmesi Türkiye’ye gelmeden önce ya da 6 aylık oturma izni aldıktan sonra ve işverene bağımlı olarak alınabilmektedir. Bürokratik ve uzun süreçlerin yanı sıra, yerli işçiye öncelik veren, bir işyerinde en az on vatandaş işçinin çalışması gibi kriterler doğrultusunda çalışma izinlerinin sayısı istenen düzeyde artmamıştır. Nitekim ÇSGB verilerine göre 2015 yılında verilen çalışma izinlerinin sayısı 64 bin 547 olmuştur ve bu sayı içinde evde bakım ve temizlik işlerinin payı 16 bin 825’tir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 4. maddesinden, yani kölelik, kulluk ve zorla çalıştırma yasağı çerçevesinde açılan davalardan örnek teşkil eden Rantsev Kararı’nda çalışma izninin işverene bağımlı olmasının göçmen çalışanları isitmara ve insan ticaretine karşı savunmasız hale getirdiğine hükmedilmiştir. Bu anlamda göçmenlerin vize ve çalışma izinlerini katı bir şekilde işverene bağımlı kılan Türkiye’nin göç rejiminin de özellikle ev içinde çalışan göçmen kadınlar için ciddi bir risk yarattığını belirtmek gerekmektedir. AGİT özel temsilcisinin 2017 Türkiye Raporu ev içi çalışanların tam haklarına kavuşabilmesi için ILO’nun 189 No’lu Evişçileri İçin İnsani Çalışma Koşulları ile İlgili Sözleşmesi’ni onaylamasını tavsiye etmektedir.

3.2.5. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye’nin uluslararası sözleşmelere uyum için benimsediği yasal düzenlemeler 2013 yılında kabul edilen ve 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile devam etmiştir. Kanununun 108. maddesi ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) görevleri tanımlanmakta, bu görevler arasında “insan ticareti mağdurları için sığınmaevleri kurmak, işletmek ya da işlettirmek” de yer almaktadır. YUKK’ta insan ticareti mağdurlarının korunmasında uygulanacak bazı tedbirlere de yer verilmiştir. Örneğin, 55. madde, mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan bireylerin sınırdışı edilemeyeceğini, ayrıca, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurlarının da tedavileri tamamlanana kadar sınırdışı edilemeyeceğini belirtilmektedir. Yasanın 48. maddesine göre insan ticaretine maruz kaldığına dair kuvvetli şüphe duyulan kişilere 30 günlük ikamet izni verilmesi gerekmektedir ve “mağdur destek sürecinden yararlanan” kişilere ise çalışma izni verilmesinde kolaylık sağlanması öngörülmektedir (YUKK,16 (f) Md.). Potansiyel mağdurlara verilecek olan ikamet izinleri 17 Mart 2016’da kabul edilen İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’in (İTM-MKH) 20. maddesinde ayrıca ifade edilmiştir.

3.2.6. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (İTMMKH)

AKİTKES ile uyumu sağlamayı hedefleyen İTMMKH’nin 4. maddesi, yönetmeliğin uygulanmasında “insan haklarına dayalı, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde, sosyal devlet ilkesine uygun,

adil, etkili ve süratli bir usul izlenir” vurgusu ile toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine de işaret edilmektedir. İnsan ticaretini teşvik eden talebin azaltılmasına yönelik eğitici faaliyetlerin yapılması (Md. 11), kamu çalışanları ve STÖ çalışanlarına yönelik farkındalık eğitimleri (Md. 12), veri tabanı oluşturulması (Md. 14), mağdurların kişisel verilerinin gizliliği ve güvenliği mevzuatta ilk defa referans verilen önlemler arasında yer almaktadır. Ayrıca, ilk defa İTMMKHY insan ticareti mağduru vatandaşlara da referans vermekte (Md. 23. 1-2) ve mağdur olarak tanımlanan vatandaş kadınlar ve çocuklar için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ile protokol yapılacağı belirtilmektedir. İnsan ticaretine maruz kalan kişilerin tanımlama sürecinde çocukların yüksek yararı ilkesinin gözetileceği vurgulanmıştır (Md. 24).

Yönetmeliğin 25. maddesi, insan ticareti mağdurlarının tespitinin geri gönderme merkezlerinde yapılacağını, madde 17’de ise fuhuş baskınları sonrasında yapılacak tespitlerin öncesinde bireylerin sağlık taramasından geçirileceğini ve işlemlerinin tamamlanacağı ifade edilmektedir. Sağlık taramasının zaten travma yaşamış kadınların konuşmasını daha da güçleştirdiği bilinmektedir. Bu ifade İTMMKHY ile insan ticareti mağdur tespit mekanizmasında önemli bir değişiklik getirmediğini ve sağlık taraması ile tespitten önce 30 günlük düşünme süresinin tanınmasının mümkün olmadığını düşündürmektedir. Nitekim kolluk görevlilerinin ilk mülakatları yapması ve ihtiyaç hâlinde GİGM’den uzman istenmesi öngörülmektedir. Ayrıca, İTMMKHY 25. maddesi, mağdurların ön tanımlama, tanımlama, sığınmaevine sevk ve güvenli geri dönüş işlemleri sırasında kısa süreli ayrı mekanlar tahsis edilebilir” denmektedir. Bu durum hem potansiyel mağdurların gözaltında tutulmaması ilkesi ile çalışmakta hem de 30 günlük toparlanma süresinin tanınmasının garanti altına alınmasını engellemektedir.

İTMMKHY, ayrıca, tespit edilen insan ticareti mağdurlarının sığınaklara yönlendirilme koşullarını, haklarını ve desteklerini tanımlamaktadır. Bunlar arasında sağlık, psiko-sosyal destek, hukukî yardıma erişim, mesleki eğitim ve öğrenim, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan (SYDV) geçici maddi destek, STÖ’lerin danışmanlık hizmetlerine erişim, tercümanlık ve belgelerin temini yer almaktadır. Yönetmelikte ilk defa bu hizmetlere erişim net olarak mevzuatla tanımlanmıştır. Mağdurların öncelikle sığınaklarda kalması öngörülürken gerekli görülen hâllerde alternatif yerlerde kalmalarının düzenlenebileceği belirtilmektedir.

Türkiye’deki mevcut yasal mevzuatın insan ticareti ile ilgili uluslararası norm ve standartlar çerçevesinde farklı alanlarda düzenlemeleri kapsamaktadır ve son dönemdeki belgeler ile uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Mevcut düzenlemelerin uygulamada nasıl bir etki yarattığı ya da insan ticareti ile mücadelede ne kadar etkili olduğu bu raporun Altıncı Bölümde yer alan Türkiye’ye özgü belirlenen göstergeler ile izlenmesinin kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

3.3. İnsan Ticareti ile İlgili Politika Belgelerinin Analizi

Bu bölümde Türkiye’nin bu zamana kadar insan ticareti alanında kabul ettiği politika belgelerinin içeriği ve toplumsal cinsiyet açısından analizi yer almaktadır. Bu belgeler 2015 yılına kadar başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere farklı bakanlıklar altında oluşturulurken sonrasında İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tek yetkili kurum olarak tanımlanmıştır. Bugün insan ticareti ile ilgili alanda politika yapıcı kurum olarak GİGM öne çıkmaktadır, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik anlamında da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na (ASPB) bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) öne çıkmaktadır. Türkiye’nin imzaladığı ve kabul ettiği politika belgeleri aşağıda gösterilmiştir.

3.3.1. İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planı (2004)

Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı işbirliğinde 2003 yılında hazırlanan ilk eylem planında insan ticareti vakalarının tespitine dair ve mağdurlara yönelik koruma tedbirleri ve kurumlararası görev dağılımları yer almaktadır. İnsan ticareti ile ilgili olarak, 2003 tarihli Katılım Ortaklığı ve Müktesebatın Kabulüne İlişkin Ulusal Program (NPAA) bir yandan Türkiye’nin ihtiyaçlarını belirlerken diğer yandan Kasım 2002’de Dışişleri Bakanlığı’nın sorumluluğunda kurulan İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü’nün tanımlamasını yapmıştır. Bu tanım çerçevesinde bekleyen uluslararası sözleşmelerin (Palermo Protokolü) tasdik sürecinin hızlandırılması öngörülmüştür. Mağdurlara ilişkin işlemlerin ve soruşturmaların uluslararası standartlara uygun yapılmasını amaçlayan Birinci Ulusal Eylem Planı’nın kapsadığı başlıklar özetle şöyledir:

- Sığınmaevlerinin kurulması,
- İnsan ticareti mağdurlarının ülkelerine güvenli bir şekilde geri dönmelerinin temin edilmesi,
- Haftanın yedi günü, günde yirmi dört saat faal ücretsiz acil durum telefon hatlarının kurulması,
- Vatandaşlık Kanunu madde 5’in değiştirilmesi (No: 403), buna göre Türk vatandaşlığının kazanılması için üç yıllık bir göz altı süresi koyulması,
- İnsan Ticareti mağdurları için insani vize uygulanması (1 ay),
- Kolluk kuvvetleri yetkilileri, yargı yetkilileri ve diğer memurlar için insan ticareti karşıtı eğitim seminerleri organize edilmesi,
- İnsan ticareti ile mücadele eden ilgili bakanlıklar, kurumlar ve üniversiteler arasında yatay işbirliğinin sağlanması,
- İnsan ticaretine maruz kalan mağdur-tanıkları da içeren tanık koruma hakkında özel bir kanun çıkarılması,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Türkiye’deki yabancılara çalışma izni ile ilgili düzenleme yapılması,
- Ayrıntılı istatistiklerin İstatistikler Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı Adli Siciline kaydedilmesi,
- İnsan ticareti mağdurlarının tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması,
- İnsan ticareti mağdurları, özellikle de kadınlar ile çalışan STÖ’lerden destek sağlanması,
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu hakkında kanun uyarınca insan ticareti mağdurlarının desteklenmesi,
- Bilinçlendirme amacıyla insan ticareti hakkında özel bilgiler içeren afişlerin hazırlanması (EGM, 2009: 10-12).

Eylem Planı ertesinde bir dizi genelge ile hedeflerin bir kısmı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bunlar arasında sağlık hizmetlerinin mağdurlara ücretsiz verilmesi, sığınmaevleri açılması, bil-

gilendirme kampanyaları, tespit için rehber yayımlanması, geri dönüş programı oluşturulması ve acil yardım hattı kurulması sayılabilir.

3.3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2009)

İkinci Ulusal Eylem Planı Türkiye’de insan ticaretine yönelik mücadelenin durumunu ortaya koyarken özellikle AB Katılım Ortaklığı ve Müktesebatın Kabulüne İlişkin Ulusal Program’a (NPAA) atıfla daha yargısal ve temel haklar, adalet, özgürlük ve güvenlik ile tüketicinin ve sağlığının korunmasına dair geniş kapsamlı düzenlemelere işaret edilmektedir. NPAA ve Avrupa Birliği’nin insan ticareti ile mücadele stratejisine atıfla, Türkiye’nin İnsan Ticareti ile Mücadele Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı aşağıdaki başlıklar çerçevesinde mevcut durumu değerlendirmektedir:

- *Bilincin Arttırılması:* Basında insan ticareti haberlerinin yer alması için kolluk tarafından düzenli açıklamalar yapılması, bilgi toplanmasının sağlanması ve medya ile güven ilişkisi kurulması gereği ifade edilmektedir.
- *Mağdurlara Yardım ve Destek:* Kamu kurumları, özellikle kolluk kuvvetleri ve STÖ’ler arasında karşılıklı protokoller imzalandığı ve sığınma programının başladığı belirtilmektedir.
- *Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon:* Tanık koruma tipi yaklaşımla tespit edilen mağdurun geri dönüşünde, aile durumları ve damgalanma riskleri, tıbbî destek, istihdama erişim, vatandaşı olduğu ülkede baskı görme riski ve geçim sorunlarının dikkate alınmasına işaret edilmektedir.
- *Yasal Çerçeve:* Haziran 2005 tarihli yeni Ceza Muhakemeleri Kanunu’ndaki değişiklikler ve suç tanımlarının AB standartları açısından yeterli olduğu belirtilmektedir.
- *İnsan Ticaretiyle Mücadele için Eğitim Programları:* Sahada çalışanlar için başta Rusça ve İngilizce olmak üzere yaygın dil eğitim programlarının düzenlenmesi ve STÖ’lerle işbirliği öngörülmektedir.
- *Uluslararası İşbirliği:* Bu alanda eğitim ve işbirliği girişimleri öngörülmektedir.

İkinci Ulusal Eylem Planı’nda ancak birkaç alanda toplumsal cinsiyet eşitliği vurgulanmaktadır. “Mağdurlara karşı davranışta (muamelede) sosyal cinsiyet eşitliğinin sağlanması” olarak belirlenen hedef doğrultusunda tespit aşamasında “yerinde ve yeterli kadın çalışanın bulunması”, “cinsiyet hassasiyeti konusunda eğitim verilmesi”, “cinsiyet eşitliği için bir eğitim planının oluşturulması” ve “mağdurlara karşı uygun davranılması için yeterli yapıların oluşturulması” orta ve uzun vadede hedeflenmektedir. 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı altında kurulan İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü 2013 Şubat ayında GİGM’ye devredilmiş ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu adıyla faaliyet göstermeye başlamıştır.

3.3.3. 2011-2013 ve 2014-2018 Orta Vadeli Kalkınma Planları

Orta vadeli kalkınma planları arasında özellikle 2011-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (Kalkınma Bakanlığı, 2011) insan ticareti ile mücadelede sınır güvenliğinin artırılması ve yeniden yapılandırılmasına dikkat çekilmiştir. Son dönemde yapılan diğer planlarda

insan ticaretine referans yer almamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında ise kadınların istihdama katılımını artırıcı önlemler alınmasına referans verilmektedir. Onuncu Kalkınma Planı ise 2.1.7. Aile ve Kadın başlığı altında ailenin ve kadının güçlendirilmesi için sosyal yardımlara erişim ve istihdama katılımı teşvik için önlemler alınması önerilmekte, kadına yönelik şiddetle mücadele için yapılan düzenlemelere ve KEFEK’in kuruluşuna işaret edilmektedir.

3.3.4. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Stratejik Planı 2017-2021

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Stratejik Plan 2017-2021 Türkiye’nin göç politikalarının şekillenmesi açısından beş yıllık dönemi kapsayan önemli bir strateji belgesidir. Düzenli ve düzensiz göç, uluslararası koruma ve mültecilerin uyum sorunlarının yer aldığı belgede insan ticareti ile mücadele önemli başlıklardan birisi olarak ele alınmaktadır. Nitekim planın dördüncü stratejik amacı “İnsan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanında uluslararası hukuk perspektifiyle mağdur odaklı etkin bir mağdur koruma ve mücadele sistemi geliştirmek” olarak tanımlanmıştır. İnsan ticareti ile mücadele kapsamında mağdur tespit sürecinin iyileştirilmesi, yasal ve idari kapasiteyi güçlendirmek ve STÖ’lerle işbirliği yapmak stratejik hedefler olarak belirlenmiştir.

Stratejik planda insan ticareti ile ilgili performans göstergelerine de yer verilmiştir. Bu çerçevede eğitim alan personel sayısı, gerçekleştirilen muhtemel insan ticareti mağduru mülakat sayısı ve tanımlanan mağdur sayısı, destek programından yararlanan kişilerin tanımlanan mağdurlara oranı gibi göstergeler bulunmaktadır. GİGM’nin beş yıllık stratejik planları içerisinde 2016’da 431 olan eğitim alan personel sayısının 2021’de 700’e çıkarılması, mağdur mülakatlarının aynı beş yıllık dönemde 1930’dan (2016) 3.000-3.500’e çıkarılması ve tanımlanan mağdur sayısının beş yılda 350’ye çıkarılması hedeflenmektedir. Ayrıca, 2016’da ikiye düşen sığınak sayısının 2021’de 7’ye çıkarılması ve mağdur destek programlarından yararlanan kişilerin sayısının artırılması hedeflenmektedir. Bu hedefler ve verilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde geliştirilmediğini burada belirtmek gerekmektedir.

İnsan ticareti ile mücadelede belirlenen stratejik hedeflerin yanı sıra, riskler de toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde tanımlanmamaktadır. Bu riskler arasında özellikle tacirlerin yöntemlerini değiştirmesine ve suçun karmaşık yapısına referansla tespitteki güçlükler gösterilmektedir. İlâveten, olası insan ticareti mağdurlarıyla karşılaşma ihtimali olan personelin suçun karmaşık yapısına dair bilgisizliği ve uzman personel eksikliği de bir risk olarak tanımlanmaktadır. “Mağdurların yaşadıklarının etkisi ile yetkililerle işbirliği yapmaktan kaçınması” ve mağdurların kısa sürede ülkelerine dönmek istemelerinden dolayı destek hizmetlerinin kısa süreli verilmesi de insan ticareti ile mücadelenin verimliliğini azaltan riskler olarak gösterilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının istenilen düzeyde katkı sağlayamamaları ve bütçe yetersizliği, kamu kurumları ile STÖ’ler arasındaki koordinasyon eksikliği de diğer önemli riskler olarak sayılmaktadır.

3.4. İnsan Ticareti ile İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, İlgili Politika Belgeleri

Türkiye’de insan ticareti ile mücadelede başlıca bakanlıklar İçişleri, Dışişleri, Adalet, Sağlık, Çalışma ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıklarıdır. Politika yapımıyla doğrudan ilişkili olarak İçişleri Bakanlığı’na GİGM, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı, ASPB’ye bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirge-

me Kurumu (SHÇEK) temel politika geliştirici ve uygulayıcı birimlerdir. Ayrıca, UGÖ ve ICMPD gibi devletlerarası ve uluslararası STÖ’ler ile yerli STÖ’ler bu alanda faaliyet göstermektedir.

3.4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (No. 6458) ile 2013 yılında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) sadece göç alanında değil insan ticareti alanında da her türlü işlem yapmaya, strateji ve politika geliştirmeye yetkili kurum olarak atanmıştır. GİGM bünyesinde insan ticareti ile mücadele etmek, mağdurlara destek sunmak ve ilgili işlemleri yürütmek amacıyla özel bir birim, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı (İTMKDB) kurulmuştur. Bu birimin görevleri arasında başta diğer kamu kurumlarıyla koordinasyonu sağlamak olmak üzere mağdurların korunması, evrak işlerinin yürütülmesi, bu alanda projeler yürütmesi, yardım hattı kurulması ve işletilmesi bulunmaktadır.

GİGM, 2014 yılında İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Projesi’ni başlatmıştır. Projenin hedefi “sınır ötesi suçların azaltılması, insan ticaretinin önlenmesi ve insan ticareti mağdurlarına insan hakları temelli koruma sağlanması” olarak tanımlanmaktadır. İki yıllık proje kapsamında çalıştaylar, eğitimcilerin eğitimi, farkındalık faaliyetleri, istişare toplantıları, çalışma ziyaretleri düzenlenmiş, sığınmaevlerine maddî destek sağlanmıştır. Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi (PICTOR Türkiye) Projesi ICMPD (Uluslararası Göç Politikalarını Geliştirme Merkezi) ile birlikte yürütülmektedir. PICTOR Türkiye Projesinin amacı Türkiye’de insan ticaretiyle ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve yerinden edilmiş diğer kişilerin istismarının engellenmesidir. Proje hassas topluluklar arasında mağdur tespiti ve proaktif taramayı artırmayı ve bu gruplar arasında insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetleri iyileştirmeyi hedeflemektedir. Mart 2017’de bitmesi planlanan proje kapsamında insan ticaretinin farklı biçimlerine ve Suriyelilerin Türkiye’deki haklarına dair Türkçe ve Arapça bilgilendirme broşürleri ve medya kampanyası hazırlanmıştır.

GİGM, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’in (İTM-MKHY) ana uygulayıcısı olan kurumdur. Bu doğrultuda 2017-2021 yıllarını kapsayan Stratejik Plan çerçevesinde insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunması, altı temadan birisi olarak belirlenmiştir.

3.4.2. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) altında “Kadın Hizmetleri Daire Başkanlığı” oluşturulmuştur ve bu başkanlık atında insan ticareti ve mültecilerle ilgili olarak “İnsan Ticareti, Sığınmacı, Mülteci Hizmetleri Birimi” kurulmuştur. Daire Başkanlığı altında, ayrıca, “Kadın Konukevleri Hizmetleri Birimi”, “Kadın Danışma ve İzleme Merkezleri Birimi”, “Erken Yaşta Evlilikler Birimi” ve “Şiddetle Mücadele Birimi” kurulmuştur. KSGM, insan ticareti mağdurlarının ve ev içi şiddete uğrayan göçmen ve mülteci kadınların sığınaklara kabulünden sorumludur. 2016 yılı sonu verileriyle 2.647 kapasiteli 101 sığınmaevi, belediyelere bağlı 32 sığınmaevi ve STÖ’lere bağlı 4 kadın sığınmaevi ile toplam 137 sığınmaevi 3.433 kapasite ile faaliyet göstermektedir.

KSGM, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013’ün koordinasyonundan sorumlu kurumdur. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı’nda (2008-2013) sekiz konu başlığına öncelik verilmiştir: “Kadın ve Kız Çocuklarının Eğitimi”, “Kadın ve Sağlık”, “Kadın ve Ekonomi”, “Kadın ve Yoksulluk”, “Kadın ve Çevre”, “Kadın ve Medya”, “Yetki ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın” ve “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi”. Resmî, sivil,

sendikal ve akademik düzeyde TCE geliştirilmesine dair mekanizmaların kurulması. TCE’nin anakımlaştırılması perspektifi benimsenmektedir. KSGM farklı kamu kuruluşları ile “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitici Eğitimi” programı düzenlemektedir. Bu programa insan ticareti de dâhil edilmiştir.

2016-2020 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı **çerçevesinde** ise KYŞ’nin sınıflandırılması, mevzuat düzenlemeleri, koruyucu ve önleyici hizmetler ile KYŞ mağdurlarının güçlendirilmesi, sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve kurumlar arası işbirliği olmak üzere beş alanda iyileştirmeler hedeflenmektedir. Özellikle sığınmacı kadınlar ve kız çocukları KYŞ açısından daha savunmasız gruplar olarak gösterilirken, KYŞ ile mücadele ve farkındalık yaratılması kapsamında erken evlilikler ve insan ticareti ile mücadele de sayılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’ne referansla cinsel şiddet mağdurları için tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışma hizmetleri sunan eğitimli uzman personelin çalıştığı özel hizmet modelleri oluşturması öngörülmektedir. TCE farkındalığı yaratmak için kamu personeline eğitici eğitimleri yapılması ve bu eğitimlerin asgari olarak "Kadına yönelik şiddetle mücadele, erken evliliklerin zararları, insan ticareti ile mücadele, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın-erkek eşitliği ve önemi, kadının insan hakları, kadına yönelik ayrımcılık, engellilik ve engelli hakları, çocuk hakları ve mağdura doğru yaklaşım, değerler eğitimi" gibi konularından oluşması öngörülmektedir.

KSGM, ayrıca, insan ticareti ile doğrudan ilişkili olan zorla ve çocukların evlendirilmesi yoluyla ticaretini etkileyen “Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023” oluşturmaktadır. Henüz plan açıklanmamıştır.

3.4.3. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK)

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Meclis’e sunulan kanun tasarısı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın erkek eşitliği konusunda uygunluğunu denetlemek, kadın-erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak ve Meclis tarafından havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlâline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialarla ilgili başvuruları incelemek de komisyonun görevleri arasında sayılmaktadır. KEFEK, UN Women işbirliğinde, 2014 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mevzuatının İzlenmesi Raporu’nu hazırlamıştır.

3.4.4. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK)

2016 yılında temel insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, eşit muamele ve haklara erişimde ayrımcılığın önlenmesi gibi önemli amaçlarla kurulmuştur (Kanun No: 6701, Md. 1). Kanunun 3. maddesi, hiç kimsenin “cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş” temellerine dayalı olarak ayrımcılığa uğramayacağını vurgulamaktadır. TİHEK’in görevleri arasında, insan hakları ihlalleri, ayrımcılığa karşı önlemler almak, işkence ve kötü muameleyle mücadele etmek bulunmaktadır (Md. 9). TİHEK Kanunu’nda **eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı çerçevesinde “cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık” yasaklanmaktadır (Md. 3-1)**. Ayrımcılığa uğradığını düşünen her gerçek ve tüzel kişi TİHEK’e başvurabilmekte, insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerinin tespiti hâlinde bunlarla ilgili suç duyurusunda bulunabilmektedir.

3.4.5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)²

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı özellikle göçmenlerin çalışma izinlerinden sorumludur ve tek yetkili bakanlıktır. Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Kanun (No. 4817) 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. ÇSGB yabancıların çalışma koşullarını düzenlemektedir. Ayrıca, 2017-2023 yıllarını kapsayan Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı’nı yürürlüğe koymuştur.

3.4.6. Kalkınma Bakanlığı³

Kalkınma Bakanlığı (2011) 2011-2013 Orta Vadeli Kalkınma Planı’nda, 6. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi başlığı altında bireylerin haklarının gözetilmesine vurgu ile özgürlüğü ve güvenliğinin zarar görmemesine dikkat edilerek düzensiz göç hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı ile mücadele edilmesini ve sınır güvenliğinin artırılmasını öngörmektedir. 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nda ise “2.1.7. Aile ve Kadın” başlığı altında kadının ve ailenin güçlendirilmesi için yoksul ailelere sosyal hizmet ve yardımlar, istihdama ve karar mekanizmalarına katılıma vurgu yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ise kadınların “sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi” temel amaç olarak vurgulanmaktadır.

3.4.7. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti ve çocukların evlilik yoluyla ticareti gibi özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili doğrudan ilişkili konularda veri ve istatistikler TÜİK bünyesinde yayımlanmaktadır. 2016 yılında yayımlanan “İstatistiklerle Kadın” raporunda nüfus içindeki kadın sayısı, kadınlara dair yaşam süresi, okuma-yazma istatistikleri, istihdam yapısı, işgücüne katılma oranı, evlilik verileri ve aile yapısı, boşanma istatistikleri, siyasi temsil, yaşam memnuniyeti, aile içi şiddet ve hane içi görev ve sorumluluklar gibi anahtar verilerle toplumsal cinsiyet eşitsizliği izlenebilmektedir (TÜİK, 2016). Adalet ile ilgili istatistikler alanında ise insan ticareti ile ilişkilendirilebilecek dava ve sanık sayıları yer almaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyete özgü bir insan ticareti biçimi olarak değerlendirilen çocukların resmî olarak evlendirilme istatistiklerine ulaşmak mümkündür.

3.4.8. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü

Adalet Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet gösteren Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (ASİGM) yıllara göre açılan dava istatistiklerinde insan ticareti (80) ya da fuhşa zorlama (227/1) suçu ile ilgili açılan dava sayıları, yaş ve cinsiyete göre sanık sayıları gözlemlenebilmektedir (ASİGM, 2016). İllere göre izleme yapmak da mümkündür ancak yıllara göre yayımlanan verilere ulaşmak büyük ölçekli verileri analiz etmekle mümkün olabilmektedir.

2 2018 yılı Ocak ayında yayımlanan 703 No’lu KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birleştirilmiş ve yeni bakanlığın adı “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olmuştur.
3 2018 yılı Ocak ayında yayımlanan 703 No’lu KHK ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilmiş ve yeni bakanlığın adı “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı” olmuştur.

Tablo 3: İnsan Ticareti ile Mücadelede İlgili Kamu Kurumları ve TCE Konusundaki Beyanları

Merkezi Kamu Kurumu /Politika Belgesinin Adı	Tarih	TCE		Bulunmuyor
		Var	Yok	
BAKANLIKLAR			✓	
İçişleri Bakanlığı				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
BAĞLI KURULUŞLAR				
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)	2015			
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
GİGM Stratejik Planı (2017-2021)	2016		✓	
Eylem Planları				
EGM Eylem Planı				✓
Emniyet Genel Müdürlüğü	1923			
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
EGM Stratejik Planı				✓
Eylem Planları				
EGM Eylem Planı				✓
BAKANLIKLAR				
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)	1984			
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
ASPB Stratejik Planı				✓
Eylem Planları				
Eylem Planları				✓
BAĞLI KURULUŞLAR				
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)	2015			
Misyon/vizyon				
Misyon		✓		
Vizyon		✓		
Stratejik Planlar				

Merkezi Kamu Kurumu /Politika Belgesinin Adı	Tarih	TCE		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) (plan aşamasında)	2018			
Eylem Planları				
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)	2007	✓		✓
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)	2016	✓		
Projeler				
Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele ve Müdahale İnsani Yardım Programı	2013	✓		
Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişimini Artırılması Projesi (2016-2017)	2016	✓		
Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi (2013-2016)	2013	✓		
BAKANLIKLAR				
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
ASPB Stratejik Planı				✓
Eylem Planları				
Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)	2017		✓	
BAĞLI KURULUŞLAR				
Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan				✓
Eylem Planları				
Eylem Planları				✓
BAKANLIKLAR				
Kalkınma Bakanlığı				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	2014	✓		
Eylem Planları				
2014-2023 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi	2014		✓	
Başbakanlığa Bağlı Kurumlar				
Türkiye İstatistik Kurumu	1926			

Merkezi Kamu Kurumu /Politika Belgesinin Adı	Tarih	TCE		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Misyon/vizyon				
Misyon				
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan (2017-2021)	2017	✓		
BAKANLIKLAR				
Adalet Bakanlığı				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Adalet Bakanlığı Stratejik Planı 2015 - 2019	2015		✓	
Eylem Planları				
Eylem Planı				✓
Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü				
Misyon/vizyon				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan				✓
Eylem Planları				
Eylem Planı				✓

3.5. Devletlerarası Kuruluşlar

3.5.1. Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)

Devletlerarası bağımsız bir kuruluş olan ve daha sonra BM çatısı altına giren Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) Türkiye’nin insan ticareti ile mücadelesinde hem politika yapımı hem de uygulama alanında önemli bir aktör olmuştur. UGÖ’nün insan ticareti ile mücadelede faaliyetleri arasında 157 destek hattının kurulması ve işletilmesi, tercüme hizmeti, mağdur tespit eğitimleri, yerel STÖ’lerin kapasite artırımı için fon sağlanması ve tespit edilen insan ticareti mağdurları için Gönüllü Geri Dönüş programı bulunmaktadır. Program kapsamında bin kişinin geri dönüşü organize edilmiştir. 2005 yılında “Annemi gördünüz mü?” başlığı ile potansiyel kadın ticareti mağdurlarının annelik rolüne vurgu yaparak kamuya yönelik farkındalık kampanyası düzenlemiştir. UGÖ son yıllarda önleme, koruma ve teknik işbirliği alanlarında kamu personeline eğitimler, mağdurların korunması için finansal destek, geri dönüşlerin sağlanması ve politika belgelerinin oluşturulmasına odaklanmıştır.

3.5.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)

Mültecileri korumak ve mültecilerin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla 1950’de kurulan BMMYK ile Türkiye arasında 1 Eylül 2016’da Ev Sahibi Ülke Anlaşması imzalanmıştır. Ankara merkezli kuruluş beş ilde ofisi bulunmakta ve uygulama ortaklarıyla Suriyeli olmayan sığınmacıların uluslararası koruma başvurularını almakta ve üçüncü ülke yerleştirmelerini organize etmektedir. Başta uygulama ortakları ASAM ve İKGV olmak üzere Türkiye’deki onlarca STÖ’nün kapasite gelişimine finansal ve teknik destek sağlamaktadır. Ayrıca, düzenli istatistiklerle sığınma ve mültecilere dair veriler paylaşmaktadır. Bu veriler toplumsal cinsiyete göre de ayrıştırılmaktadır.

3.6. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)

Türkiye’de insan ticareti alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin varlığı önemlidir. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası belgeler bu alanda hem insan ticaretinin tespiti hem de koruma ve önleme aşamalarında sivil toplum ile işbirliğini gerekli kılmaktadır. STÖ’lerin ve diğer kamusal aktörlerin varlığı ve kapasitelerinin haritalanması aynı zamanda bu alanda izleme yapabilmek için de vazgeçilmez bir önkoşuldur. Bu bölümde mevcut STÖ’lerin faaliyetleri ve TCE açısından değerlendirilmektedir.

3.6.1. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)

İKGV, üreme sağlığı konusunda kamuda farkındalık yaratmak ve ihtiyacı olanlara destek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Vakıf, İnsan Ticareti ile Mücadele Programı çerçevesinde tespit edilen mağdurlar için bir sığınmaevi açmış ve insan ticareti süreci ile doğrudan ilgili olan emniyet ve yargı mensuplarına eğitimler vermiştir. İKGV 2007 yılından itibaren 2009, 2012, 2015 ve 2017 yıllarında insan ticareti ile ilgili sorunlar, çözüm önerileri ve iyi örnekler için kitapçıklar çıkarmış ve mevcut raporlara Türkiye değerlendirmeleri ile katkıda bulunmuştur. Sığınmaevinde 500’den fazla insan ticareti mağduru kalan İKGV 2016 yılında bütçe yetersizliğinden dolayı sığınmaevini kapatmıştır. Yeni dönemde insan ticareti ile ilgili bilgilendirme kampanyaları, önleme tedbirleri ve savunuculuk faaliyetlerine odaklanan İKGV, 2017 yılında, Türkçe ve Arapça olarak “İnsan ticareti Suçunu Anlamak: STK’lar için Rehber” yayımlamıştır. İnsan ticaretinin sebepleri arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkati çeken STÖ, özellikle Suriye’den gelen mültecilerin maruz kaldıkları zorla evlendirme ve fuhuş amaçlı insan ticaretine dikkat çekmektedir.

3.6.2. Kadın Dayanışma Vakfı

Kadın Dayanışma Vakfı, kadın dayanışması yoluyla, kadına yönelik her türlü şiddet ve özellikle de aile içi şiddetle mücadele etmek, bu yolla toplumsal dönüşüme katkıda bulunmak amacıyla 1993 yılında kurulan bir STÖ’dür. Kadın Dayanışma Vakfı şiddete uğrayan kadınlara doğrudan danışmanlık ve psikolojik destek vermekte, kadının insan hakları konularında savunuculuk yapmaktadır. Vakıf, 2005-2016 yılları arasında insan ticareti mağdurlarına 12 yatak kapasiteli sığınmaevi ile barınma ve acil destek hizmeti vermiştir. Kadın Dayanışma Vakfı Sığınağı açık olduğu 2005-2016 yılları arasında 286 kadına, 9 çocuğa ve 2 bebeğe destek sağlamıştır. Vakfın sığınak çalışmasındaki toplumsal cinsiyete hassas ilke ve faaliyetleri şöyle özetlenebilir;

- Sığınağın adresinin ve kadınların kişisel bilgilerinin gizliliği,

- Sığınakta anadili Rusça ve Romence olan tercümanların çalışması,
- Kadınlara sosyal, hukukî ve psikolojik destek sağlanması,
- Kadınlara ülkelerine döndükten sonra yeniden kadın ticaretine uğramamalarını sağlamak için kendi ülkelerinde bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerine dair bilgi verilmesi,
- Kadınlara sağlık sorunlarının çözümü konusunda destek sağlanması,
- Sığınakta kaldıkları süre boyunca, kadınların istekleri doğrultusunda çeşitli hobi etkinliklerinin düzenlenmesi,
- Sığınakta kadınların temel ihtiyaçları ücretsiz olarak karşılanması, kişisel ihtiyaçlarını karşılamaları için ihtiyaçları oranında belirlenen miktarlarda maddi destek sağlanması. (Kadın Dayanışması Vakfı, 2017)

Kadın Dayanışma Vakfı kadın ticareti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve diğer kurumlarla işbirliği konularında farkındalık yaratmak amacıyla kamu kurumlarına ve STÖ'lere bilgi ve deneyim aktarımında bulunmaya, radyo ve televizyon programlarına katılarak toplumda kadın ticareti ve bununla mücadele konularında farkındalık yaratmaya devam etmektedir.

3.6.3. Aile Danışmanları Derneği (Aile-Der)

Aile Danışmanları Derneği ya da kısaca Aile-Der “bireyleri ve aileleri psikolojik ve sosyal yönden güçlendirmek” amacıyla 2008 yılında kurulmuştur. Üyelerinin büyük kısmı sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı, psikolog ve danışman kadın ve erkeklerden oluşan Aile-Der, 2009 yılında insan ticareti mağdurlarına sığınak hizmeti vermeye başlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Antalya’da ‘İstasyon Tipi Sığınma Evi’ işleten Aile-Der mağdur tespit sürecine sosyal çalışmacılarıyla bizzat katılarak toplam 584 kişiyle mülakat yapmış, 66 mağdura derneğe ait sığınmaevinde destek vermiştir. “İnsan Ticareti ile Mücadelede Sivil Toplumun Gücü” projesinin hayata geçiren Aile-Der, bu proje kapsamında kamu kurumları, STÖ’ler ve sosyal hizmet uzmanlarına bilgilendirme eğitimleri, kamuya yönelik farkındalık kampanyaları yapmaktadır. Ayrıca, dernek, 2014 yılında “İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet” adıyla bir rehber kitap çıkartmıştır. Derneğin kadın ticareti mağduru kadınların ve çocukların içinde buldukları durumun iyileştirilmesi için tavsiyeleri ve sorunlara toplumsal cinsiyet perspektifinden önerileri de bulunmaktadır.

3.6.4. Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)

İstanbul merkezli KADAV 1999 Marmara Depremi’nin hemen ertesinde afet bölgesinde toplumsal cinsiyete duyarlı dayanışma faaliyetlerinden doğmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadele, kadın istihdamı ve LGBTİ’lerin haklarına dair savunuculuk faaliyetleri yapmaktadır. KADAV son yıllarda özellikle göçmen kadınlara yönelik cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılıkla mücadeleyi faaliyetlerinden birisi olarak saymaktadır. Vakfın bu alandaki faaliyetleri arasında göçmen ve mülteci kadınlara danışmanlık desteği ve Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerden biri olan Küçükçekmece’de yerinde destek çalışmaları yer almaktadır. Vakıf kız çocukların zorla evlendirilmesi gibi insan ticaretinin farklı biçimlerine de vurgu yapmaktadır. KADAV altında kurulan Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) ise toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kadınların istihdama katılımını desteklemek için araştırmalar ile bilgi üretimi, raporlamalar ve çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

3.6.5. Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği

Kâr amacı gütmeyen bir şirket olarak 1996 yılında kurulan Uçan Süpürge daha sonra Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği adını almıştır. Dernek, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocukların zorla evlendirilmesi, kadın cinayetleri, kadına ve çocuğa karşı cinsel taciz gibi kadına yönelik şiddetin farklı biçimlerine karşı farklı medya kampanyaları ve projeler ile mücadele etmektedir. 2010 yılında başlatılan “Çocuk Gelinler: Yıkıcı Gelenekler ve Ataerkil Sosyal Mirasın Mağdurları” projesi her üç evlilikten birinde çocukların evlendirildiğini vurgulayarak sorunu ülke gündemine taşımıştır. Çocuk evlilikleriyle ilgili olarak belirlenen on ilde izleme yapmıştır ve araştırma yapmıştır. Ayrıca, yerelde kadınları güçlendirmeyi hedefleyen vakıf, “Yerel Kadın Muhabirler Ağı” projesi ile kadına yönelik şiddetin medyada eril bir dille işlenmesini dönüştürmek için çalışmaktadır. Her yıl düzenlenen film festivali ise kültür-sanat faaliyetleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çabalara katkıda bulunmayı ve kadınları güçlendirmeyi hedeflemektedir.

3.6.6. Ev İşçileri Dayanışma Sendikası (Evid-Sen)

Evid-Sen 2011 yılından itibaren ev işçilerinin sorunlarının görünür kılınması ve meslek olarak tanınması konusunda yasal sendika olarak faaliyet göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde ev işçilerinin konumuna dair kamuoyunda farkındalık yaratmak, ILO gibi uluslararası kuruluşlara ve bakanlıklara ziyaret ve sorunların aktarımını gerçekleştirmek Evid-Sen’in çalışmaları arasında yer almaktadır. Üyeleri arasında göçmen kadın işçiler de olan Evid-Sen göçmen işçilerin maruz kaldığı ayrımcılık, işyerinde taciz ve kötü çalışma koşulları ile de mücadele etmektedir. Haksızlığa uğrayan ev işçisi göçmen kadınlar için işyerine ziyaret, basın açıklaması ve sosyal medya kampanyası düzenlemektedirler.

3.6.7. İmece Ev İşçileri Sendikası

Özellikle ev işçilerinin ve **kağıtsız** göçmen kadınların sorunlarının görünürlüğü, güvenli çalışma ve sendikalaşması için çalışan bir sendikadır. Türkiye’nin 189 Sayılı ILO Sözleşmesi ve 201 Sayılı ILO “Ev İşçileri İçin İnsana Yakışır İş” Tavsiye Kararı ile yine ILO’nun 177 Sayılı “Evde Çalışma Sözleşmesi”ni imzalaması yönünde çalışmaktadır. Ev işçilerine karşı ayrımcılıkla, güvencesiz ve kötü çalışma koşulları ile mücadele etmektedir. Göçmen ev işçilerinin yasal statüye alınması ve sosyal güvenlikten yararlanması için çalışmalar yapmaktadır. Her iki sendika da ev işçisi göçmen kadınların insan ticareti riski altında olduğunu bilincindedir.

3.6.8. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-Association For Solidarity With Asylum Seekers And Migrants-ASAM)

Sığınmacılara hizmet veren Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) Türkiye çapında 50’den fazla ilde 60’ı aşkın ofisi ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Ofisi’nin uygulama ortağıdır. Ankara’da sığınma başvurularını BMMYK adına alan SGDD’nin telefonla ve yüz yüze danışmanlık merkezleri, sağlık merkezleri, kadınlara özel sağlık merkezi gibi birimleri bulunmaktadır. Dernek göçmen ve sığınmacılara hukukî ve sosyal danışmanlık vermekte, sığınmacıların sorunlarına dair farkındalık kampanyaları ve araştırmalar yapmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kadınlar ve kız çocukları için sağlık danışma birimleri, “Güvenli Alanlar” projesi bulunmaktadır. BM Nüfus Fonu UNFPA desteği ile kadınlara ve genç kızlara yönelik sağlık danışmanlığı, psiko-sosyal danışmanlık ile üreme ve kadın sağlığı alanında eğitimler vermektedir. Dernek toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakaları

konusunda danışmanlık vermekte ve dava takibi de yapmaktadır. “Güvenli Alanlar” olarak tanımlanan başvuru merkezleri İstanbul’da Fatih Çok Yönlü Destek Merkezi, Unkapanı’ndaki Çocuk ve Aile Destek Merkezi ve Tarlabasında Göçmen Sağlığı Merkezi, İzmir’de Buca ve Konak ilçelerinde ve Antakya’da Göçmen Sağlığı Merkezi olarak faaliyet göstermektedir.

3.6.9. Hayata Destek Derneği

Hayata Destek Derneği, 2005’ten itibaren afetlerden etkilenenlere acil yardım, sığınmacılara farklı alanlarda yardım ve destekler ile çocukların korunması, çocuk işçiliği ile mücadelede farkındalık yaratmak ve sivil toplumun güçlendirilmesi gibi alanlarda faaliyetlerini yürütmektedir. Hatay, Şanlıurfa, İstanbul gibi Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu yerlerde danışma merkezleri bulunan Hayata Destek Derneği 2016’da yaklaşık 97 bin kişiye maddi destek sağlamıştır, ayrıca, mesleki eğitimlerle sığınmacıların geçim kaynaklarını desteklemektedir. İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu (2016) en fazla zarar görebilir gruplar arasında kadınlar ve çocukların ihtiyaçlarına işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında özellikle kız çocuklarının zorla evlendirilmesi konusunda kampanyaları bulunan Hayata Destek Derneği farklı maddi/ayni yardım, sosyal destek ve danışmanlık faaliyetleri ile kadın ve kız çocuklarını desteklemektedir.

3.6.10. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)

Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (International Centre on Migration Policy Development - ICMPD) insan ticareti ile ilgili olarak araştırma yapan, devletlerle bilgi paylaşımı ve kamuoyunda farkındalık yaratmak için kampanya geliştirme konusunda faaliyet gösteren Avusturya merkezli uluslararası bir STÖ’dür. Türkiye ICMPD’ye 17. üye ülke olarak katılmıştır. Türkiye’de beş farklı proje yapan ICMPD’nin çalışmaları arasında, hükümete sığınmacılar, göç ve sınır yönetimi, insan ticareti, AB ile imzalanan geri kabul anlaşmasının desteklenmesi ve kapasite artırımı gibi konular yer almaktadır. Örgütün, “Türkiye’de Bireylerin İnsan Ticaretini Önleme, Tespit ve Mücadele” başlıklı projesi bulunmaktadır. Bu proje kapsamında kurumsal çerçeveyi güçlendirmek ve kurumlar arası işbirliğini artırmak; etkili insan ticareti ile mücadele politikaları geliştirmek, kapasite geliştirmeyi desteklemek, iletişim kampanyaları geliştirmek gibi alanlar belirlenmiştir.

3.6.11. Barolar ve Kadın Hakları Merkezleri

Barolarda insan ticareti ile ilgili özel bir çalışma mevcut değildir. GİGM, uluslararası kuruluşlar ve STÖ’ler tarafından Türkiye Barolar Birliği ve şehir baroları üyelerine insan ticareti konusunda eğitimler verilmektedir. Ayrıca, şehir barolarında konu ile ilişkili olarak Kadın Hakları Uygulama Merkezleri ve İnsan Hakları Merkezleri bulunmaktadır. AB, İçişleri Bakanlığı ve UGÖ işbirliği ile 2009 yılında çıkarılan “Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı” bu alanda farklı boyutların tartışıldığı hukukçulara rehber amaçlı bir kitaptır. Palermo Protokolü ve Avrupa Konseyi sözleşmelerinde yer almasına ve diğer belgelerde vurgulanmasına rağmen insan ticaretine uğrayan bireyler için ücretsiz erişebilecekleri hukukî danışmanlık ya da yardım bulunmamaktadır, mağdurların kendilerini temsil etme ya da tazminat hakkına erişimi güçleşmektedir.

4. Gösterge ve Veri Kaynakları

Dördüncü Bölümde insan ticaretine dair gösterge ve veri kaynakları yer almaktadır. Bu bölümde insan ticareti ile ilgili uluslararası kuruluşlar ve kurumların çalışmalarına yer verilmektedir. Başta AGİT, AB ve BM (Küresel İnsan Ticareti Raporları) olmak üzere devletlerarası kurumların yayımladığı raporlar ve Eurostat istatistikleri olmak üzere küresel bazı göstergelerde Türkiye’nin konumuna dair değerlendirmelere yer verilmektedir. Bu raporlar Türkiye’nin insan ticareti ile mücadelesine diğer ülkelerin çabalarının yanında dışarıdan bir gözle değerlendirme sunmakta ve bazı önemli noktalara işaret etmektedirler.

4.1. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması

4.1.1. BM Küresel ve Bölgesel İnsan Ticareti Raporları

Bölgesel olarak insan ticaretinin değerlendirildiği BM Küresel İnsan Ticareti Raporu, Türkiye’nin de içinde bulunduğu Batı ve Orta Avrupa ülkelerini birlikte ele almaktadır. Türkiye’de vakaların yüzde 99’unun cinsel istismar amaçlı kadın ticareti olarak bildirildiği diğer insan ticareti biçimlerinin yer almadığı vurgulanmaktadır. Türkiye’de tespit edilen mağdurların önemli bir kısmının (yüzde 86) Doğu Avrupa ve Orta Asya’dan geldiği vurgulanmaktadır ve bu bölgesel insan ticareti akımının geçiş noktasında bulunan Türkiye’yi daha fazla etkilediği belirtilmektedir. UGÖ’nün Yunanistan ve Türkiye’de toplam 2 bin 385 kişiyle görüşerek 2016 yılında yaptığı araştırmaya referans verilen raporda sığınmacı ve göçmenlerin yüzde 7’sinin, Suriyeliler arasında yüzde 9’unun daha güvenli bir yere ulaşmak için yaptıkları yolculuk sırasında insan ticaretine ya da diğer istismar biçimlerine uğradıklarına işaret edilmektedir. Raporda Türkiye’de insan ticareti ile mücadelede mağdur merkezli ve çok disiplinli bir yaklaşım geliştirilmesi gereği ifade edilmektedir.

4.1.2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Ülke Raporları

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) özel temsilcisi tarafından 2016 yılı Mayıs ayında hazırlanan raporda, Türkiye’nin insan ticareti ile ilgili olarak uluslararası sözleşmeleri imzalamasının önemi vurgulanmakta ve bu sözleşmelere ilaveten özellikle insan ticareti ile mücadelede ILO’nun 189 No’lu Evişçileri İçin İnsani Çalışma Koşulları ile ilgili Sözleşmesi’nin imzalanmasının önemine işaret edilmektedir. Ayrıca insan ticareti mağdurları tespitinin uzman kişilerce yapılması gibi uygulamada eksikliklere dikkat çekilmekte ve toplumsal cinsiyete duyarlı süreçlerin standartlaştırılması önerilmektedir. AGİT’in tavsiyeleri arasında Türkiye’nin yeni bir eylem planı hazırlaması, bağımsız bir ulusal raportör belirlenmesi, araştırma ve toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplama sisteminin geliştirilmesi yer almaktadır.

İnsan ticareti mağduru tespitinde “rıza” konusuna da vurgu yapılan raporda, Palermo Protokolü’nde yer alan rıza araç ve amaç fiillerin kullanıldığı durumlarda rızanın geçersiz olduğu hatırlanmaktadır. Raporda mağdur tespiti konusunda 2005 yılında geliştirilen Ulusal Yönlendirme Mekanizması’na referans verilmekte ve Standart Operasyonel Süreçler (SOP) geliştirilmesi konusunda UGÖ ile işbirliğinin yapıldığı vurgulanmakta ve bu sürece sivil toplumun da katılması tavsiye edilmektedir. Sivil toplumun hem tespit hem de koruma aşamalarına dâhil olması önerilmektedir. Raporda, ulusal sınırlar içinde gerçekleşen insan ticareti vakalarına önem verilme-

sine, özellikle Suriyeli sığınmacı çocukların hem işgücü olarak hem de evlilik aracılığıyla cinsel istismarının önlenmesine de vurgu yapılmaktadır. Önleme tedbirleri arasında özellikle geçici koruma merkezlerindeki çalışanların, özel olarak sosyal çalışmacılar ve polis memurlarının insan ticareti konusunda eğitim alması önerilmektedir. Fuhuş alanında ise Türkiye’de özellikle göçmen kadınların cinsel sömürsünün tek insan ticareti biçimi olarak tanımlanması gerekçesiyle fuhuşta çalışan göçmen kadınları korumak için tedbirler alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

4.1.3. Eurostat Göstergeleri

Avrupa Birliği’nin istatistik kurumu olan Eurostat ilk insan ticareti raporunu (*Trafficking in Human Beings*) 2013 yılında yayımlamıştır ve ikinci çalışma ise 2015 yılında yayımlanmıştır. 2012 yılında, üye ülkeler 10 bin 998 mağdur tespiti yaptıklarını bildirmişlerdir. 2010-12 yılları arasında ise 30 bin 146 mağdur 28 üye ülkede kayıt edilmiştir. Kayıt edilen mağdurların yüzde 80’i kadınlar ve kız çocuklarından oluşmaktadır. Farklı insan ticareti biçimleri arasında cinsel sömürü amacıyla kadın ticareti yüzde 69 ile ilk sırada yer almakta ikinci sırada yüzde 19 ile emek sömürsü amaçlı insan ticareti gelmektedir. Kadın mağdurların yüzde 85’i cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti mağduru olarak tespit edilmiştir. Mağdurların yüzde 65’i ve tacirlerin yüzde 69’u AB üyesi ülkelerdendir. Şüphelenilen tacirlerin uyruğu açısından ise Türkiye AB şüpheliler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Eurostat istatistikleri Türkiye ile ilgili olarak özellikle toplumsal cinsiyete özgü veri yokluğuna, toparlanma süresinden ve ikamet izninden yararlanan mağdur sayısının azlığına dikkat çekmektedir.

4.1.4. ABD İnsan Ticareti Raporları (TIP)

ABD İnsan Ticareti Raporu başta yasalar olmak üzere ülkelerin insan ticareti ile mücadele alanında mevcut önleyici mağdur koruma tedbirleri, STÖ’lerle işbirliği ve maddi destek, desteklere ve gözaltı koşulları dışında sığınak hizmetine erişim, sınırdışı etmek dışında yasal alternatiflerin sunumu, mağdurlara yasal yardımlar, gönüllü ve güvenli geri dönüş imkânları, ticari seks endüstrisine olan talebin düşürülmesi gibi alanları değerlendirmeye almaktadır. ABD İnsan Ticareti Raporu’nda Türkiye Grup 2 (Tier 2) kategorisinde, yani “insan ticaretini sonlandırmak için asgari standartlara tamamen uymayan ancak bu konuda çaba harcayan ülkeler” arasında değerlendirilmektedir. Türkiye’nin insan ticareti ile mücadelede artan çabalarına değinilen raporda kilit alanlarda asgari standartların karşılanamadığı belirtilmiştir. STÖ’ler tarafından işletilen iki sığınacağın kapanması, olumsuz değerlendirilmektedir. Raporda göçmen ve mülteci kamplarındaki tespit çalışmalarının yetersizliğine işaret edilmiş ve Türk vatandaşı mağdurların tanımlanması ve savunmasız mülteci-göçmen grupların korunması yönünde çabaların geliştirilmesi gereği vurgulanmıştır. 2017 TIP Raporu’nda özellikle vatandaş kadınlara, sokakta dilenen çocuklara ve yetişkin erkeklere de insan ticaretine özel sığınak hizmeti verilmesi gereği işaret edilmiştir. İlk müdahalede ve tespitite görevli kamu çalışanlarının eğitimi, STÖ’lere düzenli maddi destek ve işbirliği, uluslararası kuruluşlara ve sivil toplum temsilcilerine mağdurlara destek hizmetleri vermelerine olanak sağlanması, kurumlararası işbirliği ve insan ticaretine dair verilerin sağlıklı ve düzenli bir şekilde toplanması da tavsiyeler arasındadır.

5. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalaması

Türkiye’de insan/kadın ticareti ile mücadele alanında izleme yapılabilmesi için bu alandaki mevcut verilerin ve istatistiklerin ulusal ve yerel ölçekte göstergeler ışığında izlenmesi ve haritalanması gerekmektedir. Bu rapor kapsamında toplam yedi ilde toplumsal cinsiyet eşitliği haritalaması yapılarak toplumsal cinsiyete dayalı insan ticaretine dair görünümünün, verilerin ve uygulamaların izlenmesi hedeflenmektedir. Bu bölümde insan/kadın ticareti vakalarının tespitinde nasıl bir mekanizma izlendiği, yönlendirme yapılıp yapılmadığı, kamu kurumlarının ve sivil toplumun insan ticareti ile mücadeledeki işbirliği, hem göçmen hem de vatandaşlarla ilgili verilerin erişilebilirliği, mağdur olarak tanımlanan kadınlara ve kız çocuklarına koruma hizmetlerinin içeriği ve bir sonraki bölümde yer alan göstergelerin yerel ölçekte uygulanıp uygulanamayacağı konularında bilgi vermesi amaçlanmıştır. Ancak bu alanlarda yeterli verilerin, özellikle de insan ticaretine dair toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin bulunmaması sınırlı düzeyde haritalama yapmaya imkân vermekte ve izleme için ihtiyaç duyulan verilere işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu bölümde mevcut veriler ve asgari göstergeler ışığında Türkiye’deki kadın ticareti ile ilişkili veriler özetlenmeye çalışılacak daha sonra veri toplanması tavsiye edilen göstergelere dair bir değerlendirme yapılacaktır.

Türkiye’nin insan ticareti alanında kabul ettiği uluslararası sözleşmeler ve bunların yerel mevzuata uyarlanması ile politika belgeleri önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bu inceleme önceki bölümde yapılmıştır. İnsan/kadın ticaretinin ilişkili olduğu konularla ilgili veriler Türkiye’de öncelikle GİGM tarafından aylık ve yıllık olarak kendi web sitesi üzerinden paylaşılmaktadır. Bazı verileri ise önceki bölümde ele alındığı gibi BM, ABD ya da AB gibi devletlerin ya da devletlerarası kuruluşların raporları üzerinden düzensiz şekilde takip etmek mümkündür. GİGM web sitesi (goc.gov.tr) üzerinden tablo hâlinde yayımlanan bu verilerin içeriğini şöyle özetleyebiliriz: Aylar bazında tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı, sığınmaevleri ve hizmetleriyle ilgili bilgiler, uyuşma göre insan ticareti mağdur sayıları ve son raporlarda yer alan oransal olarak insan ticareti biçimleri.

2016 yılında çıkan Yıllık Göç Raporu’nda ve 2017 yılında yayımlanan insan ticareti raporunda bu verilere ilaveten yıllara göre insan ticareti davaları, insan taciri olarak tespit edilenler ve sanık sayıları da yer almaktadır. Tüm bu verilerin ancak bir kısmı toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmaktadır, dolayısıyla, Türkiye’de insan ticaretinin doğasına ilişkin kısıtlı veri sunulmaktadır. Örneğin yardım hattına gelen çağrılara dair arayanın toplumsal cinsiyeti, hangi ilden geldiği ya da içeriğine dair verilerin bulunmaması bu alandaki ve yereldeki izlemeyi kolaylaştıracaktır. Aynı şekilde ceza davalarında sanıkların cinsiyeti, insan ticaretinin içeriğinin ya da davaların süreleri ve sonuçlarının cinsiyetsiz olarak verilmesi toplumsal cinsiyete dayalı izlemeyi zorlaştırmaktadır.

Yerel ölçekte ise izleme daha da zorlaşmaktadır. En fazla insan ticareti mağdurunun tespit edildiği ilk 10 ile dair mağdur sayıları yayımlanmakla birlikte bu veriler de toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmamıştır. GİGM web sitesinden alınan verilere göre en fazla insan ticareti mağdurlarının tespit edildiği iller, başta İstanbul, Antalya, Ankara, İzmir, Trabzon gibi büyük iller olmak üzere Muğla, Aydın, Artvin, Mersin ve Bursa gibi orta ölçekli turistik iller olduğu görülmektedir.

Bu kısıtlı veriler bize insan ticaretinin biçimi ya da kimler tarafından nasıl tespit yapıldığına dair bilgi vermemektedir. Aynı şekilde insan ticaretini önleme çalışmalarının önemli bir parçası olan bilgiler, örneğin mağdur olarak tespit edilen kadınların ihtiyaçları, talepleri veya geri dönüşteki durumlarına dair beklentileri bu verilerden anlaşılamamaktadır.

GİGM tarafından yayımlanan insan ticareti ile mücadeleye dair kısıtlı verilerin yanı sıra, toplumsal cinsiyete dayalı insan ticareti ile ilişkili olarak kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bazı verilerden yararlanmak mümkündür. Bunlar arasında fuhşa zorlama ile ilişkili suçlar ve eylemler, cinsel saldırı vakalarının içeriği, çocukların cinsel istismarı ve çocuk evlilikleri ile göçmen kadınların ikamet ve çalışma izinlerine dair veriler sayılabilir. Özellikle insan ticaretinin bir biçimi olarak tanımlanan çocuk evliliklerine dair de hem veri tutmak hem de insan ticareti vakalarını izlemek önemlidir.

TÜİK tarafından Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) veri tabanından üretilen evlenme istatistiklerine göre 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarındaki resmî evlenmelerin toplam resmî evlenmeler içindeki oranı 2002-2015 yılları arasında yüzde 7.3’ten yüzde 5.2’ye düştüğü görülmektedir. 2015 yılında yaklaşık 603 bin evlilikten 31 bininin 16-17 yaşında kız çocuklarından oluşmaktadır. Ancak bu veriler 16 yaş altındaki çocukları ve resmî olmayan birliktelikleri kapsamamakta veya bu evliliklerin mahkeme kararıyla mı gerçekleştiğine dair bilgi bulunmamaktadır. Kız çocuklarının zorla evlendirmelerinin illere dair dağılımında yüzde 15 ile Kilis, Kars ve Ağrı ilk üç sırada yer almaktadır. Bu rapor ile izleme yapılacak illerdeki mevcut çocuk evliliklerinin oranı açısından ise en fazla kız çocuk evlendirmelerinin Kars, Gaziantep ve Adana olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Seçili illere Göre Kız Çocuklarının Evlendirilme Sayıları ve Oranları (2015)

	Evlilik Sayısı	Kız Çocuklarının Sayısı	Kız Çocuklarının Oranı (%)
Seçili illerde			
Adana	17 281	862	5.0
Ankara	38 139	1 293	3.4
Bursa	21 062	564	2.7
Gaziantep	16 578	1 962	11.8
İzmir	32 469	937	2.9
İstanbul	114 382	2 438	2.1
Kars	2 117	321	15.2
İlk 10 il			
Kilis	1 277	195	15.3
Kars	2 117	321	15.2
Ağrı	5 114	771	15.1
Muş	3 534	509	14.4
Niğde	2 807	384	13.7
Bitlis	2 831	360	12.7
Kahramanmaraş	8 892	1 114	12.5
Aksaray	3 621	438	12.1
Gaziantep	16 578	1 962	11.8
Yozgat	3 875	446	11.5
Toplam	602 982	31 337	5.2

Kaynak: TÜİK, Evlenme İstatistikleri, 2015

Adli istatistikler ise bize bazı suçların yaygınlığı hakkında bilgi vermektedir. Bunlar arasında cinsel taciz, çocuk istismarı, fuhşa zorlama, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma gibi suçlar gözlemlenmektedir. Örneğin TÜİK üzerinden erişilen ve toplumsal cinsiyete dayalı bazı suçlardan açılan davaların istatistiklerine göre 2006-2008 yılları arasında sadece fuhşa zorlama suçundan yılda ortalama 2 binden fazla dava açıldığı, çocuk istismarı ve kişiyi çalışma hürriyetinden yoksun bırakmak gibi insan ticareti ile ilgili davaların sayısının ise 20-25 bin arasında olduğu görülmektedir. Yargılanan sanıkların ise yüzde 90'ının erkeklerin oluşturması bu suçların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocukların cinsel istismarına dair davaların da 2006 ve 2008 yılları arasında arttığı görülmektedir. Bu davaların içeriği ya da sonuçlarına erişim uzun zaman alan araştırmaları gerektirmektedir. GİGM istatistiklerine göre TCK 80. Madde'den açılan dava sayısı 2017 yılında 55, sanık sayısı 358 iken sonuçlanan davalarda hapis cezası verilen sanık sayısının sadece 2 olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyete özgü veriler açısından fuhuşla ilgili suçlar, çocuk evlendirmeleri ve çocuk istismarı dava sayıları gibi standartlaştırılmış toplumsal cinsiyet eşitliğine (TCE) duyarlı istatistiklerin varlığı kadın ticareti ile mücadele önemli verileri oluşturmaktadır. Uluslararası sözleşmeler doğrultusunda izleme yapılabilmesi için gereken göstergeler bir sonraki bölümde ayrıntılı bir tablo olarak sunulmaktadır.

6. İnsan/Kadın Ticareti ile Mücadelede Göstergeler ve Veri Kaynakları

Türkiye’deki insan ticareti ile ilgili verilerin önemli bir kısmı GİGM tarafından yayımlanmaktadır. Bu alandaki paylaşılan veriler genellikle mağdurların yaş, ülke, cinsiyet ve çocuk sayısı gibi demografik verilerini ve sığınakta kalıp kalmadıklarını kapsamaktadır. Dolayısıyla, sağlık, eğitilmiş personel, sığınakların imkânları ve psiko-sosyal destekler, hukukî destekler ve yargı süreci, tazminat davalarının sayısı, mağdurların sığınma başvuruları ve istihdama erişim gibi önemli alanlarda veriler düzenli yayımlanmamakta, yıllık raporlarda düzensiz veriler olarak paylaşılmaktadır. Risk altındaki gruplar gibi bazı veriler ise ancak nitel araştırmalarla toplanabilmektedir. Dolayısıyla, mevcut verilerin boyutlarını göstermekte yetersizdir ve kadın ticareti ile mücadelede standartlaştırılmış verilere ve araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Kadın ticareti alanındaki izlemenin normlar ve standartlar çerçevesinde değerlendirilebilmesi için bilgi toplama aracı olarak somut kriterlere, göstergelere ihtiyacımız vardır. Aşağıdaki tabloda uluslararası belgelerde yer alan ilgili insan hakları ve kadın hakları doğrultusunda ve tespit edilen standartlar çerçevesinde toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler tanımlanmıştır. Detaylı bir tablo hâlinde verilen göstergeler iki gruba ayrılmıştır. Birinci tabloda Türkiye’de mevcut verilere dayalı göstergeler yer almakta diğerinde ise uluslararası standartları temel alan ve TCE’ye duyarlı olarak toplanması gereken veriler ve göstergeler yer almaktadır. Bu göstergelerde toplanması gereken veriler ilgili insan hakları, veri kaynakları ve veri toplama sıklığı ile birlikte sunulmaktadır.

Tablo 5: Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair Göstergeler

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti mağduru olarak tespit edilenlerin sayısı	GİGM Yıllık Göç Raporları (2014, 2015, 2016)	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Aylık ve yıllık
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti mağduru olarak tanımlananların yaşa göre istatistikleri (2014-2017)	GİGM 2017 İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti mağdurlarının uyruklarına göre insan ticareti biçimleri (cinsiyete göre ayrıştırılmamış)	GİGM 2017 İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1

Tablo 5: Türkiye'de Verisi Toplanmakta Olan İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti mağdurlarının uyrukları	GİGM Yıllık Göç Raporları (2014, 2015, 2016)	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti mağduru olarak tespit edilenlerin ilk 10 ile göre sayıları (Cinsiyete göre ayrıştırılmamış)	GİGM Yıllık Göç Raporları (2005-2016)	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan taciri olarak tespit edilenlerin sayısı (Cinsiyete göre ayrıştırılmamış)	GİGM Yıllık Göç Raporları (2005-2016, 2017)	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti suçu ile ilgili ceza davalarının sayısı, sanık sayısı ve mağdur sayısı (Cinsiyete göre ayrıştırılmamış)	GİGM Yıllık Göç Raporları (2008-2016, 2017)	GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	Çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının sayısı	TÜİK	TÜİK	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	Ev içi işlerde çalışma izni ile çalışan göçmen kadınların sayısı	ÇSGB	ÇSGB yıllık raporları	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Maddi Ceza	Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	İnsan ticareti alanında kabul edilen uluslararası sözleşmeler ve yasal mevzuat maddeleri	GİGM web sitesi (www.goc.gov.tr)	GİGM web sitesi, TCK, TBMM, Adalet Bakanlığı web sitesi	Sabit veri (güncelleme belirtilmemiş)
Koruma/ Destek hizmetleri	Her türlü sömürüden korunma hakkı, Destek hizmetlerine erişim, İnsanca muamele, Toplumsal cinsiyet eşitliği	İnsan ticareti mağdurlarına sunulan destek hizmetleri (Toplumsal cinsiyete duyarlı değil)	GİGM web sitesi (www.goc.gov.tr)	GİGM web sitesi.	Sabit veri (güncelleme belirtilmemiş)
Önleme tedbirleri / Yürütülen projeler	Her türlü sömürüden korunma hakkı	İnsan ticaretinin önlenmesi, mağdurlarının tespiti ve korunmasına dair yürütülen projelerin özeti	GİGM web sitesi (www.goc.gov.tr)	GİGM web sitesi, TCK, TBMM, Adalet Bakanlığı web sitesi	Sabit veri (güncelleme belirtilmemiş)

Tablo 5: Türkiye'de Verisi Toplanmakta Olan İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Özgürlük, Yasa önünde eşitlik, İnsan onuruna saygı	İzinsiz fuhuş yapmak ya da bulaşıcı hastalık taşımak sebebiyle sınır dışı edilen göçmen kadınların sayısı (CEDAW, Md. 6; ICCPR Md. 10, Md.13)	EGM, GiGM, ASİGM	GiGM, EGM, ASİGM istatistikleri, yıllık raporlar, basın açıklamaları	Düzensiz veriler
Koruma/Geri dönüş	İnsan ticaretinden korunma hakkı, İnsan onuruna saygı	İnsan ticaretine uğrayan kişiler için güvenli geri dönüş programının varlığı. (TCE duyarlı değil) (AKİTKES, Md. 23; Palermo Protokolü, Md. 8)	GiGM	GiGM web sitesi ve yıllık raporlar	Aylık, Yılda 1
Maddi ceza /Yasal düzenlemeler	Korunma ve güvenli yaşam hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Uluslararası sözleşmelerin imzalanması (Palermo Protokolü, AKİTKES)	GiGM, TBMM, Adalet Bakanlığı	GiGM, TBMM, Adalet Bakanlığı web siteleri	Yılda 1
Maddi ceza /Yasal düzenlemeler	Korunma ve güvenli yaşam hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kadın ticareti ile mücadelede ve kadın ticaretini oluşturan eylemlerin cezalandırılması için gereken yasal düzenlemelerin ve politika geliştirme belgelerinin varlığı (Palermo Protokolü, AKİTKES, Md. 18; OHCHR, 2002; 2010)	GiGM, TBMM, Adalet Bakanlığı TCK, Genelgeler ve yönetmelikler	GiGM, TBMM, Adalet Bakanlığı web siteleri	Yılda 1
Soruşturma ve kovuşturma	Her türlü sömürden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile mücadelede TCE duyarlı politikalar ile devlet kurumları ve diğer kamu kurumları arasında eşgüdümü sağlamakla yükümlü eşgüdüm organlarının varlığı (AKİTKES, Md. 29.2, Md. 5)	GiGM, STÖ'ler	GiGM, STÖ'ler web siteleri, raporlar	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı işbirliği	Güvenli yaşam ve insan ticaretinden korunma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyete duyarlı STÖ'lerin varlığı (AKİTKES, Md. 33, 34, 35)	GiGM, STÖ'ler	GiGM, STÖ'ler web siteleri, raporlar	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	Cinsiyete göre ayrıştırılmış insan ticareti mağduru sayısı* (OHCHR, İlke 3; AKİTKES, Md. 5, 17)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM web sitesi, raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	Tespit edilen insan ticareti biçimine göre standartlaştırılmış verilerin varlığı (cinsel ya da emek sömürüsü amaçlı, zorla evlendirilme, dilendirilme ya da evlatlık verme vs.)** (OHCHR, İlke 3; AKİTKES, Md. 5, 17)	ASİGM, GİGM	ASİGM web sitesi, GİGM raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Her türlü sömürüden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı	Cinsiyete göre ayrıştırılmış tespit edilen tacir sayısı* (OHCHR, İlke 3; AKİTKES, Md. 5, 17)	ASİGM, GİGM	ASİGM web sitesi, GİGM raporları ve istatistikleri	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Özgürlük, Ayrımcılık yasağı, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	İnsan ticaretine maruz kaldığı tespit edilen kadınların önceki yasal statülerine dair standartlaştırılmış verilerinin varlığı (Geçici koruma ya da uluslararası koruma altındaki sığınmacı, belgesiz göçmen ya da T.C. vatandaşı)** (OHCHR, İlke 3; AKİTKES, Md. 5)	GİGM, EGM, ASİGM	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Özgürlük, Yasa önünde eşitlik, İnsan onuruna saygı	İzinsiz fuhuş yapmak sebebiyle gözaltına alınan kadınların insan ticareti mağdur tespit sürecine yönlendirilme oranı** (CEDAW, Md. 6; ICCPR Md. 10, Md.13)	GİGM, EGM, ASİGM	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Özgürlük, Yasa önünde eşitlik, İnsan onuruna saygı	İzinsiz fuhuş yapmak ya da bulaşıcı hastalık taşımak sebebiyle sınırdışı edilen göçmen kadınlar /erkekler oranı ** (CEDAW, Md. 6; ICCPR Md. 10, Md.13)	GİGM, EGM, ASİGM	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Çocuklara özel koruma hakkı	Zorla ya da çaresizliğinden yararlanarak evlendirme yoluyla insan ticaretine maruz kalan kız çocuklarının sayısı** (Palermo Protokolü Md.3, AKİTKES, OHCHR, ÇHDS; Kölelik Sözleşmesi, Md.1-2)	GİGM, EGM, ASİGM	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Önleme tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Çocuklara özel koruma hakkı	Zorla evlendirme yoluyla insan ticaretine maruz kalan kız çocuklarının yasal statüleri** (örn. Suriyeli-T.C. Vatandaşı) (Palermo Protokolü Md.3, AKİTKES, OHCHR, ÇHDS)	GİGM, EGM, ASİGM	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Bilgilendirme	Özgürlük, Güvenli yaşam, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı, Ayrımcılık yasağı	İnsan ticareti riski altındaki göçmen, sığınmacı ve mülteci grupları hedef alan yasal haklar konusunda yaşa ve cinsiyete duyarlı, erişilebilir yazılı ve sesli, farklı dillerde bilgilendirme kampanyalarının varlığı* (AKİTKES; OHCHR, 2002; Palermo Protokolü, Md. 2)	GİGM, İlgili STÖ'ler	GİGM	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Bilgilendirme	Özgürlük, Güvenli yaşam, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı, Ayrımcılık yasağı	İnsan ticareti riski altındaki göçmen, sığınmacı ve mülteci grupları hedef alan insan ticareti suçunun tanımı, biçimleri ve danışma yerleri konularında TCE duyarlı, erişilebilir yazılı ve sesli, farklı dillerde bilgilendirme kampanyalarının varlığı* (AKİTKES; OHCHR, 2002; Palermo Protokolü, Md. 2)	GİGM, İlgili STÖ'ler	GİGM	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Bilgilendirme	Özgürlük, Güvenli yaşam, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı, Ayrımcılık yasağı	Göçmen, sığınmacı ve mültecilerin erişebileceği alanlarda (havaalanları, sınırlar, hastaneler vb.) insan ticareti ve yasal haklar konularında bilgilendirme kampanyalarının varlığı* (AKİTKES; OHCHR, 2002; Palermo Protokolü, Md. 2)	GİGM, İlgili STÖ'ler	GİGM	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Bilgilendirme	Güvenli yaşam, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı, Ayrımcılık yasağı	Risk altındaki kadınların ve kız çocuklarının bulunduğu alanlarda bilgilendirme ve farkındalık kampanyaları (sağlık kurumları, hastaneler, toplu taşıma araçları, billboardlar)* (AKİTKES; OHCHR, 2002; Palermo Protokolü, Md. 2)	GİGM, İlgili STÖ'ler	GİGM	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Önleme Tedbirleri/ Eğitim	Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Kamu çalışanlarını hedefleyen hak temelli ve TCE'ye duyarlı eğitim sayısı* (Palermo Protokolü, Md. 10-2; (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM web sitesi	Yılda 1
Önleme Tedbirleri/ Eğitim	Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Hak temelli ve TCE'ye duyarlı eğitim alan kamu çalışanlarının oranı (Palermo Protokolü, Md. 10-2; (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM web sitesi	Yılda 1
Önleme Tedbirleri/ Eğitim	Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Hak temelli ve TCE'ye duyarlı eğitim alan kamu çalışanları tarafından yapılan tespitlerin oranı* (Palermo Protokolü, Md. 10-2; (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM web sitesi	Yılda 1
Önleme Tedbirleri/ Eğitim	Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Basın ve sivil toplumu hedef alan hak temelli ve TCE'ye duyarlı eğitimlerin sayısı* (Palermo Protokolü, Md. 10-2; (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM web sitesi	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Yasal düzenlemeler	Özgürlük ve güvenli yaşam, Ayrımcılık yasağı	Risk altındaki göçmen, sığınmacı ve mülteci kadın grupları için düzenli göç, ikamet ve çalışma kanallarının varlığı* (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, ÇSGB	GİGM, ÇSGB	Yılda 1
Önleme tedbirleri/Yasal düzenlemeler	Özgürlük ve güvenli yaşam, Ayrımcılık yasağı	Risk altındaki tek yaşayan çocuklu kadın mülteciler ve sığınmacılar için TCE'ye duyarlı ikamet ve çalışma izinlerinin düzenlenmesi** (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, ÇSGB	GİGM, ÇSGB	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Yasal düzenlemeler	Özgürlük ve güvenli yaşam, Ayrımcılık yasağı	Çalışma izni ile çalışan 'yabancı' kadın (göçmen, sığınmacı ve mülteci nüfus) sayısının ikamet izni olan göçmen, sığınmacı ve mülteci kadın sayısına oranı** (AKİTKES, Md. 5)	GİGM, ÇSGB	GİGM, ÇSGB	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Denetim	Özgürlük, Her türlü sömürüden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Evlilik büroları, iş bulma ve turizm acenteleri, oteller ve eskort servisleri gibi işyerlerinin lisanslarının ve faaliyetlerinin denetlenmesini mümkün kılan yasal düzenlemelerin varlığı* (OHCHR, İlke 4)	GİGM, ÇSGB, Meslek Odaları	GİGM, ÇSGB, Meslek Odaları	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Sosyal ve ekonomik destekler	Sosyal ve ekonomik desteklerden yararlanma hakkı	Psiko-sosyal ve ekonomik desteklerden yararlanan vatandaş, geçici ve uluslararası koruma altındaki kadınların ve kız çocuklarının sayısı* (Palermo Protokolü, Md. 1-2; AKİTKES, Md.5; ÇHDS)	GİGM, ASPB	ASPB, GİGM raporları ve istatistikleri.	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri/ Araştırma	Bilgi edinme, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile ilgili toplumsal cinsiyete dayalı araştırmaların düzenli olarak izlenmesi, verilerinin tutulması* (OHCHR, AKİTKES, Md. 6)	ASİGM, GİGM, ASPB	ASİGM, GİGM, ASPB web sitesi ve raporları	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Araştırma	Veri toplama ve araştırma, Bilgi edinme, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile ilgili devlet dışı kuruluşlar ya da kişilerce üretilen araştırmalara ve raporlara veri sağlanması* (OHCHR, AKİTKES, Md. 6)	ASİGM, GİGM, ASPB	ASİGM, GİGM, ASPB web sitesi ve raporları	Yılda 1
Önleme tedbirleri/ Araştırma	Veri toplama ve araştırma, Bilgi edinme, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile ilgili devlet dışı kuruluşlar ve kişilerce üretilen araştırmalar ve raporlara bütçe ayrılması* (OHCHR, AKİTKES, Md. 6)	ASİGM, GİGM, ASPB	ASİGM, GİGM, ASPB web sitesi ve raporları	Yılda 1
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Tespit ve Koruma Önlemleri					
Toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde tespit	Maddi ve manevi bütünlüğe saygı	30 gün 'şartsız' düşünme ve toparlanma süresinden yararlanan kadın mağdur sayısının tanımlanan toplam kadın mağdur sayısına oranı (OHCHR, 2010, s. 151; AKİTKES, Md. 13; UNODC, 2009, s.33)	GİGM, ASPB, STÖ'ler	GİGM, ASPB web sitesi ve istatistikleri	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde tespit	Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Hak temelli ve TCE'ye duyarlı eğitim almış uzmanlar tarafından yapılan tespitlerin oranı (OHCHR, 2010, s.162)	GİGM, ASPB	GİGM, ASPB web sitesi ve istatistikleri	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde tespit	Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Güvenli yaşam ve korunma hakkı	İnsan ticaretinin tespitinden sorumlu kamu çalışanlarının ve tercümanların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı biçimleri konusunda asgari 30 saat eğitim almaları* (CoE, 2008)	GİGM, STÖ'ler	GİGM istatistikleri, STÖ'ler	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde tespit	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti tespitinden sorumlu tüm kamu çalışanları içinde kadın çalışan oranı* (OHCHR, İlke 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM istatistikleri, STÖ'ler	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde tespit	Ayrımcılık yasağı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Potansiyel mağdurlar ile karşılaşma ihtimali olan sağlık çalışanlarına (sosyal çalışmacı, hemşire, hastabakıcı ve doktorlar) toplumsal cinsiyete duyarlı mağdur tanıma konusunda farkındalık eğitimleri ile ilgili yasal düzenlemenin varlığı** (OHCHR, İlke 5)	GİGM, STÖ'ler	GİGM istatistikleri, STÖ'ler	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
İnsan ticareti vakalarının tespiti	Özgürlük ve güvenli yaşam hakkı, İnsan onuruna saygı, Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yasağı	Mağdur tespiti için uluslararası sözleşmeler doğrultusunda hazırlanan TCE duyarlı standart uygulama prosedürlerinin varlığı**	GİGM, İTMMKHY, STÖ'ler	GİGM web sitesi, araştırma ve raporlar	Yılda 1
İnsan ticareti vakalarının tespiti	İnsan onuruna saygı, Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yasağı.	TCE duyarlı mağdur tespitinde yönelik etik kodların yer aldığı rehber kullanımı* (OHCHR, İlke 2)	GİGM, İTMMKHY, STÖ'ler	GİGM web sitesi, araştırma ve raporlar	Yılda 1
İnsan ticareti vakalarının tespiti	İnsan onuruna saygı, Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yasağı	Potansiyel kadın ve çocuk mağdurların tespit ve düşünme süresini kapsayan yönlendirme mekanizmasına yönlendirmeden önce gözaltında tutulup tutulmadığı** (Palermo Protokolü, AKİTKES)	GİGM, İTMMKHY, STÖ'ler	GİGM web sitesi, araştırma ve raporlar	Yılda 1
İnsan ticareti vakalarının tespiti	Yasal korumaya erişim hakkı	Erişim yöntemlerine göre tespit edilen kadın ticareti mağdurlarına dair ayrıştırılmış verilerin varlığı (doğrudan polise ya da kamu çalışanlarına başvuru, yardım hattı vs)** (Palermo Protokolü, AKİTKES)	GİGM	GİGM web sitesi	Yılda 1
Mağdur tespiti	Ayrımcılık yasağı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Sosyal ve ekonomik desteklere erişim hakkı	Fuhşa zorlama suçu (TCK Md. 227) vakalarında mağdur kadınların destek mekanizmalarına erişim oranı** (AKİTKES, Md. 3)	ASİGM, EGM, GİGM	ASİGM web sitesi istatistikleri, GİGM istatistikleri	Yılda 1
Mağdur tespiti/ Çocuklar	Çocuğun korunma hakkı, Çocuğun yüksek yararı, Ayrımcılık yasağı	Çocuklara özgü insan ticareti türlerini kapsayan ayrı bir insan ticareti suçu tanımının varlığı** (ÇİHS; AKİTKES, Md.10, 14, 16; OHCHR İlke 8; CoE, 2008)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1
Mağdur tespiti/ Çocuklar	Çocuğun korunma hakkı, Çocuğun yüksek yararı, Ayrımcılık yasağı	Kız çocukların evlilik yoluyla insan ticaretine konu olmasının bir suç olarak tanımlanması** (Palermo Protokolü Md.3(a); ÇİHS; AKİTKES, Md.10, 14, 16; OHCHR İlke 8; CoE, 2008; BM 1926 Kölelik Sözleşmesi'ne Ek Sözleşme-1956)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye’de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Mağdur tespiti/ Çocuklar	Çocuğun korunma hakkı, Çocuğun yüksek yararı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplumsal cinsiyetine ve uyuşmasına göre mağdur çocukların sayısı* (ÇİHS; AKİTKES, Md.10, 14, 16; OHCHR İlke 8; CoE, 2008).	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1
Mağdur tespiti/ Çocuklar	Çocuğun korunma hakkı, Çocuğun yüksek yararı, Ayrımcılık yasağı	İnsan ticareti mağduru olarak tespit edilen çocuklar içinde toplumsal cinsiyete dayalı insan ticaretine uğrayan kız çocuklarının oranı (zorla evlendirilme, cinsel sömürü, evlatlık)** (ÇİHS; AKİTKES, Md.10, 14, 16; OHCHR İlke 8; CoE, 2008)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Çocuğun yüksek yararı, Çocukların yaşam ve korunma hakkı	TCE duyarlı psiko-sosyal, yasal destek alan insan ticareti mağduru kız çocuk sayısı** (ÇHDS; AKİTKES, OHCHR)	ASPB, Sevgi Evleri, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Güvenli yaşam ve korunma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Zorla evlendirilme yoluyla insan ticareti mağduru olan kız çocuklarının kalabileceği -Sevgi Evleri dışında- TCE duyarlı özel sığınakların varlığı**	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Çocuğun yüksek yararı, Çocukların yaşam ve korunma hakkı	Mağdur tespit edilen her 10 çocuk için bir uzman sosyal çalışmacının bulunması** (ÇHDS, Md. 19; CoE, 2008)	ASPB, Sevgi Evleri, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Çocuğun yüksek yararı	Çocuk mağdurlara, özellikle de kız çocuklarına TCE hassas yasal vasi atanması süreçlerinin düzenlenmesi** (ÇHDS; AKİTKES, OHCHR)	ASPB, Sevgi Evleri, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Çocuğun yüksek yararı	Mağdur kız çocukları için TCE duyarlı eğitim almış tercüman sağlanmasına dair yasal düzenlemenin varlığı* (ÇHDS; AKİTKES, OHCHR)			
Koruma tedbirleri	Güvenli yaşam ve korunma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Her 10.000 kişilik nüfus için bir kadın ve çocuklarının kalabileceği bir sığınak yeri* (CoE, 2008)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Güvenli yaşam ve korunma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Türkiye’de mevcut sığınakların toplumsal cinsiyete dayalı insan/kadın ticareti mağdurlarına hizmet verecek şekilde düzenlenmesi**	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve verileri	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Koruma tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Uygun standartlarda sağlık ve tedavi alma hakkı	Her 200 bin kadın nüfus için bir tecavüz kriz merkezi* (CoE, 2008) (AİHS, Md. 3; Md. 8; CEDAW, Md. 12)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Psiko-sosyal desteklere erişim hakkı	TCE duyarlı çok dilli telefon yardım hattının varlığı** (CoE, 2008; Palermo Protokolü; AKİTKES)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Psiko-sosyal desteklere erişim hakkı	Çok dilli telefon yardım hattında toplumsal cinsiyete duyarlı asgari eğitimleri alan telefona yanıt veren danışmanların sayısı** (CoE, 2008; Palermo Protokolü; AKİTKES)	ASPB, GİGM	ASPB, GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Adalet erişim hakkı	Tazminat alan kadın ticareti mağdurlarının tespit edilen toplam kadın ticareti mağduru sayısına oranı* (AKİTKES, Md. 6, 15; OHCHR, İlke 8)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Özgürlük ve güvenli yaşam, Adalet erişim, Yasa önünde eşitlik, Sığınma hakkı	Toplumsal cinsiyete dayalı insan ticaretine uğramış kadınların tazminata erişim mekanizmasının varlığı* (AKİTKES, Md. 6, 15; OHCHR, İlke 8)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Özgürlük ve güvenli yaşam, Adalet erişim, Yasa önünde eşitlik, Sığınma hakkı	Davalarda kendisini temsil hakkı ve sığınma hakkına erişim konusunda ücretsiz yasal destek alan kadın mağdur sayısı** (AKİTKES, Md. 6, 15; OHCHR, İlke 8)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Korunma ve güvenli yaşam hakkı	İkamet izni alan kadın ticareti mağduru göçmen kadınların oranı** (AKİTKES, Md. 14)	GİGM, ASPB, STÖ'ler	GİGM web sitesi ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Uygun standartlarda sağlık ve tedavi alma hakkı	Fiziksel, psiko-sosyal ve ekonomik desteklerden yararlanan kadın ticareti mağduru kadınların toplam mağdur sayısına oranı** (AKİTKES, Md. 12.6)	GİGM, ASPB, STÖ'ler	GİGM web sitesi ve raporları	Yılda 1
Koruma tedbirleri	Korunma ve güvenli yaşam hakkı, Özel yaşama saygı	İş piyasasına erişen kadın mağdur sayısı** (AKİTKES, Md. 12.4)	GİGM, ASPB, STÖ'ler	GİGM web sitesi ve raporları	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Koruma tedbirleri	Sığınma hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Sığınma başvurusunda bulunan göçmen kadınların tespit edilen toplam göçmen kadın mağdur sayısına oranı** (İstanbul Sözleşmesi, Md.4, 6; Palermo Protokolü, Md.6, 14; AKİTKES, Md. 4, 60)	GİGM, ASPB, STÖ'ler	GİGM web sitesi ve raporları	Yılda 1
Koruma	Adalet erişim hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği	TCE duyarlı, kadına yönelik şiddet ve insan ticareti hukuku konusunda uzmanlaşmış kişilerden ücretsiz yasal danışmanlık alan kadın mağdur oranı* (Palermo Protokolü, Md. 6; AKİTKES, Md. 14)	ASİGM	ASİGM web sitesi	Yılda 1
Koruma/Geri Dönüş	İnsan ticaretinden korunma hakkı, İnsan onuruna saygı	Kadın ticaretine uğrayan kadınların güvenli geri dönüşü için ulusal, uluslararası kuruluşlar ve STÖ'lerin katılımı ile oluşturulan TCE duyarlı geri dönüş programlarının varlığı* (AKİTKES, Md. 23; Palermo Protokolü, Md. 8)	GİGM	GİGM web sitesi ve yıllık raporları	Aylık, Yılda 1
Maddi Ceza Konusunda Göstergeler					
Maddi ceza/Yasal düzenlemeler	Korunma ve güvenli yaşam hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kadın ticareti ile mücadelede ve kadın ticaretini oluşturan eylemlerin cezalandırılması için gereken yasal düzenlemelerin ve politika geliştirme belgelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olarak tercüme edilmesi** (Palermo Protokolü, AKİTKES, Md. 18; OHCHR, 2002; 2010)	GİGM, TBMM, Adalet Bakanlığı TCK, Genelgeler ve yönetmelikler	GİGM, TBMM, Adalet Bakanlığı Web siteleri	Yılda 1
Maddi ceza/Yasal düzenlemeler	Korunma ve güvenli yaşam hakkı, Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	TCE duyarlı ulusal eylem planlarının ve stratejilerin varlığı** (Palermo Protokolü, AKİTKES, Md. 18; OHCHR, 2002; 2010)	GİGM, ASPB, Kalkınma Bakanlığı	GİGM, ASPB, Kalkınma Bakanlığı web siteleri, raporları	Yılda 1
Maddi Ceza/ Talebi azaltıcı tedbirler	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Kadın ticaretine maruz kalan kişilerin sunmaya zorlandığı hizmetlerden bilerek cinsel hizmet satın alan, yararlanan ya da göz yuman kişilerin cezalandırılması için yasal düzenlemenin varlığı** (AKİTKES, Md. 14, 19; OHCHR, İlke 7)	GİGM, TBMM, Adalet Bakanlığı TCK, Genelgeler ve yönetmelikler	GİGM, TBMM, Adalet Bakanlığı web siteleri	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye'de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Önleme tedbirleri	Her türlü sömürden korunma, Özgürlük, Güvenli yaşam hakkı, Çocukların yüksek yararı	Zorla evlendirilen kız çocuklarını konu alan dava sayısı** (ÇHDS; Kölelik Sözleşmesi, Md.1-2)	ASİGM, TÜİK	ASİGM, TÜİK verileri	Yılda 1
Maddi Ceza	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Çocuklara özel koruma hakkı	Kız çocuklarının zorla evlendirilmesi yoluyla ticareti sebebiyle açılan dava sayısı** (Palermo Protokolü Md.3, AKİTKES, OHCHR, ÇHDS; Kölelik Sözleşmesi, Md.1-2)	GİGM, EGM, ASİGM, ASPB	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Maddi Ceza	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Çocuklara özel koruma hakkı	Kız çocuklarının zorla evlendirilmesi yoluyla ticareti sebebiyle ceza alan kişi sayısı** (Palermo Protokolü Md.3, AKİTKES, OHCHR, ÇHDS; Kölelik Sözleşmesi, Md.1-2)	GİGM, EGM, ASİGM, ASPB	GİGM, EGM, ASİGM web siteleri, yıllık raporlar	Yılda 1
Maddi ceza	Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Kadın ticareti suçundan dolayı ceza alan işletme sayıları ve faaliyet alanları** (Palermo Protokolü, Md. 11; AKİTKES Md. 20, 21)	ASİGM, GİGM	ASİGM GİGM web siteleri ve raporları	Yılda 1
Soruşturma ve Kovuşurma					
Soruşturma ve kovuşurma	Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Kadın ticareti ile ilgili mahkûm edilen şüpheli sayısının toplam kovuşurma sayısına oranı** (AKİTKES; Palermo Protokolü; OHCHR)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM web sitesi, raporları	Yılda 1
Soruşturma ve kovuşurma	Güvenli yaşam ve korunma hakkı	Şüpheli sanıkların cinsiyete göre ayrıştırılmış standartlaştırılmış verilerin varlığı** (AKİTKES; Palermo Protokolü; OHCHR)	ASİGM, GİGM	ASİGM, GİGM web sitesi, raporları	Yılda 1
Soruşturma ve kovuşurma	Her türlü sömürden, satış ve insan ticaretinden korunma hakkı	Kadın ticareti ile mücadelede ve mağdurların korunması çalışmalarına destek verecek bağımsız uzman kişi veya kurumların varlığı** (UNODC, 2009, s.17)	GİGM, STÖ'ler	GİGM, STÖ'ler web siteleri, raporlar	Yılda 1

Tablo 6: Türkiye’de İnsan/Kadın Ticaretinin Önlenmesine dair TCE Duyarlı Toplanması Gereken Veriler ve Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Uluslararası ve Sivil Toplumla İşbirliği					
İşbirliği	Güvenli yaşam ve korunma, Özel yaşama ve kişisel bilgilere saygı	Kadın ticareti ile mücadele ve kadın ticaretine maruz kalan kişilerin TCE duyarlı tespiti ve korunma süreçlerinde, özel yaşama saygı ve kimlik bilgilerinin gizliliği ilkesine uygun biçimde uluslararası işbirliğine dair yasal mevzuatın varlığı** (AKİTKES, Md. 32)	GİGM	GİGM raporları	Yılda 1
İşbirliği	Güvenli yaşam ve insan ticaretinden korunma	Kadın ticareti ile mücadele alanında çalışan STÖ’lerle kamunun hangi alanlarda (tespit, koruma, önleme) işbirliğinin yapıldığının tanımlanması** (AKİTKES, Md. 33, 34, 35)	GİGM, STÖ’ler	GİGM, STÖ’ler web siteleri, raporlar	Yılda 1
Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı işbirliği	Güvenli yaşam ve insan ticaretinden korunma, Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyete duyarlı STÖ’lerin faaliyetlerinin tanımlanması** (AKİTKES, Md. 33, 34, 35)	GİGM, STÖ’ler	GİGM, STÖ’ler web siteleri, raporlar	Yılda 1

(*) Uluslararası olarak hâlen kullanılmakta olan ve Türkiye’de kullanılması önerilen göstergeler.

(**) Bu çalışma kapsamında Türkiye için geliştirilen (özgün) göstergeler.

Bu yayın Avrupa Birliği’nin mali desteğiyle hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.